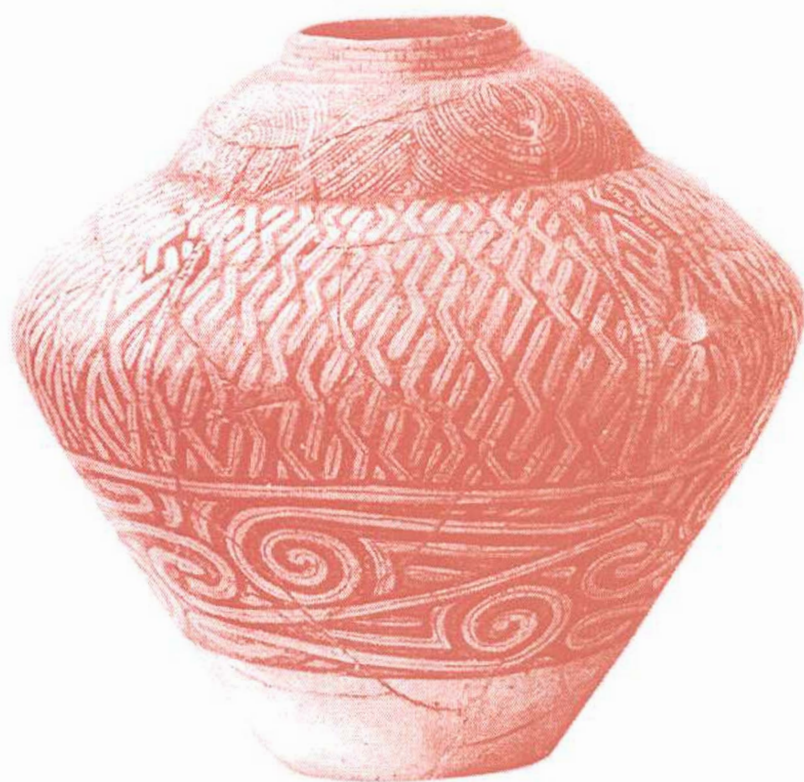

DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ, CULTE
ȘI PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL BOTOȘANI

FORUM CULTURAL

Botoșani

FORUM CULTURAL

Anul XII, nr. 2, iunie, 2012(45)

Editura Axa Botoșani

www.cimec.ro/revista-Forum-cultural-Botosani

Coperta I - Vas cucutenian de la Drăgușeni - Botoșani
Coperta II - Turnul bisericii Popăuți - Botoșani

Redacția

Redactor coordonator

dr. Octavian-Liviu Șovan

Redactori

Dănuț Huțu, dr. Daniel Botezatu, Gellu Dorian, Marcel Varga, dr. Aurel Melniciuc, Ioan

Ignat, Mihai Cornaci

Tehnoredactare

Octavian-Liviu Șovan, Maria Spătaru

Botoșani, str. Unirii nr. 10, tel.-fax. 516925, tel. 515173

www.cimec.ro.revista-Forum-cultural-Botosani

SUMAR

CRONICA

Gellu Dorian

Zilele Eminescu, ediția a XLIII-a.....1

PATRIMONIUL ARHEOLOGIC

Maria Diaconescu

*Raport de cercetare arheologică preventivă în perimetrul investiției
„Construirea barajului hidrotehnic pentru prevenirea inundațiilor
în zona de vărsare a Ibăneșei în Jijia - Vorniceni – Pod Ibăneasa”(4).....4*

Ioan Ignat

Topoare de piatră din colecția Școlii cu clasele I-VIII, nr. 1, Dumeni.....8

PATRIMONIUL MOBIL

dr. Valentin Coșereanu

Eminescu – realitate și sublimare poetică(12).....16

Marcel Varga

*Județul Botoșani în primele luni ale ocupației sovietice. Memoriile inedite
ale lui Dimitrie Russu, prefectul județului Botoșani -7 aprilie-17 august 1944 (3)... ..20*

Ștefan Toporaș

Carnet al sergentului major Toporaș Ștefan, prizonier, Nr. 23428 – Lag. XVII (1)....23

Gheorghe Bâgu

Mărturisiri din perioada comunistă - portrete, eseuri și schițe (5).....28

Mihai Matei

Istoria Liceului „Mihai Eminescu” Botoșani(10).....33

Mihai C. V. Cornaci

Insignele Bibliotecii județene „Mihai Eminescu” Botoșani. Scurt istoric.....38

Forum cultural

REVISTĂ

EDITATĂ DE DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ
PATRIMONIUL NAȚIONAL BOTOȘANI

CRONICA

ZILELE EMINESCU, ediția a XLIII-a

Gellu Dorian

În perioada 14-16 iunie s-a desfășurat la Botoșani cea de a XLIII ediție a Zilelor Eminescu.

Manifestările au debutat în ziua de 14 iunie 2012 cu o întâlnire a scriitorilor botoșăneni, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, cu Comitetul de conducere al Filialei Iași a USR. Au fost apoi jurizate lucrările celei de a XXXI-a ediție a Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...”. Seara, grupul de scriitori s-a deplasat la Vorona, unde a vizitat conacul din Joldești, în care, o perioadă, a locuit și familia Vasile Iurașcu, tatăl mamei poetului, Raluca Iurașcu. Acum acolo funcționează Școala generală din Joldești și este în pregătire un centru cultural cu locuri de cazare pentru diverse activități de creație menite a avea loc într-un viitor apropiat. A urmat o șezătoare litera-muzicală susținută de membrii Societății Culturale „Raluca Iurașcu” din Vorona. A fost apoi organizat un pelerinaj la Mănăstirea Vorona.

Pe 15 iunie, la Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii Eminesciene „Porni Luceafărul...”, au continuat manifestările, cu lansări de cărți (*Eminescu și secretele Caietului vienez de*

Cristian Livescu și *I.L. Caragiale. Fatalitatea ironică* de Mircea A. Diaconu), cu decernarea de către Memorialul Ipotești a unui premiu devenit deja tradiție. Un juriu format din Mircea A. Diaconu, Vasile Sipiridon, Dragoș Cojocaru, Emanoil Marcu și Adrian Alui Gheorghe, președinte, a acordat Premiul pentru promovarea operei lui Eminescu în străinătate lui de Geo Vasile.

În continuare au fost decernate premiile „Porni Luceafărul...” . În urma selectării de către o comisie formată din Gellu Dorian, Lucian Alecsa, Dumitru Țiganiuc și Nicolae Corlat a lucrărilor sosite la cea de a XXXI-a ediție a Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...”, juriul, format din: **Cassian Maria Spiridon**, redactor șef revista și editura „Convorbiri literare”, **Lucian Vasiliu**, redactor șef revista „Dacia Literară”, **Liviu Apetroaie**, redactor editura Junimea, **Nicolae Tzone**, redactor șef editura Vinea, **Daniel Corbu**, redactor șef Editura Princeps Edit și revista Feed back, **Nicolae Panaite**, redactor șef editura Alfa, **Adi Cristi** redactor șef editura „24 de ore”, **Marius Chelaru**, redactor șef revista „Poezia”, **George Vulturescu**, redactor șef

revista „Poesis”, **Ioan Radu Văcărescu**, redactor șef revista „Euphorion”, **Carmen Veronica Steiciuc**, redactor revista „Bucovina literară”, **Dumitru Augustin Doman**, redactor șef revista „Argeș”, **Paul Aretzu**, redactor șef revista „Ramuri”, **Adrian Alui Gheorghe**, redactor șef revista „Conta”, **Liviu Ioan Stoiciu**, redactor revista „Viața Românească”, **Ioan**

Moldovan, redactor șef revista „Familia”, **Vasile Spiridon**, revista „Ateneu”, **Sterian Vicol**, redactor șef revista „Porto Franco”, **Gellu Dorian**, redactor șef revista „Hyperion” și „Țara de Sus”, secretar al juriului **Nicolae Corat**, avînd ca președinte pe criticul literar **Nicolae Oprea**, a decis acordarea următoarelor premii:

I. SECȚIUNEA CARTE DE DEBUT:

- Premiul „Horațiu Ioan Lașcu” al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România – **RĂZVAN BUZILĂ**, pentru cartea *Respirații din reclame*, Editura Vinea, 2011;
- Premiul „Grigore Vieru” al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova – **ANIA VILAL**, pentru cartea *Eu, mama tare și tu*, Editura Brumar, 2011.

II. SECȚIUNEA MANUSCRISE CARTE:

- Premiul Editurii Vinea și al revistei „Euphorion” – **IONELA MĂDĂLINA GROSU**, din Suceava;
- Premiul Editurii Junimea, Iași și al revistei „Viața Românească” – **FLORIN BUZDUGAN**, din Galați;
- Premiul Editurii revistei „Convorbiri literare” și al revistei „Convorbiri literare” – **ANASTASIA GAVRILOVICI** din Suceava;
- Premiul Editurii Princeps Edit și al revistei „Feed back” – **TATIANA SCURTU MUNTEANU**–din Galați;
- Premiul Editurii „24 de ore” și al revistei „Conta” – **MARA DIANA ALEXOAEA** – din Suceava;
- Premiul Editurii Alfa, Iași – **NONA TATIANA CIOFU**, din Galați;

III. SECȚIUNEA GRUPAJE:

- Premiul revistei „Familia”: **MARIAN DRAGOMIR**
- Premiul revistei „Dacia Literară” : **LUCIAN ALEXANDRU IZARDA** din Piatra Neamț;
- Premiul revistei „Poezia”: **VLAD GALER** din Botoșani;
- Premiul revistei „Poesis”: **ANDREEA GOREAC** din Suceava;
- Premiul revistei „Euphorion”: **IZABELA ELENA DRĂGHICI** din Constanța;
- Premiul revistei „Bucovina literară”: **CAMELIA ANA BOICIUC** din Sîșești, Maramureș;
- Premiul revistei „Argeș”: **LAURA DANC** din Hunedoara;
- Premiul revistei „Ramuri”: **PAULA LAVRIC** din Tulcea;
- Premiul revistei „Porto Franco”: **IRINA MARIA STOLERU** din Botoșani;
- Premiul revistei „Ateneu”: **CLAUDIU ARITON** din Botoșani;
- Premiul revistei „Hyperion” : **OTILIA IULIANA ONICIUC** din Botoșani;
- Premiul revistei „Țara de Sus”: **DENISA ADELINA ANDREI**, din Botoșani.

IV. SECȚIUNEA INTERPRETARE CRITICĂ A OPEREI EMINESCIENE:

- Premiul revistei „Convorbiri literare”: **GETA TRUICĂ** din com. Brebeni, jud. Olt;

- Premiul revistei „Dacia Literară”: **VIOLETA ZAMFIRESCU** din Botoșani;
- Premiul revistei „Poesis”: **CRISTINA GABRIELA NEMEȘ** din Harghita;
- Premiul revistei „Feed back”: **BIANCA ANDREEA PETRARU** din Botoșani;
- Premiul revistei „Hyperion”: **DIANA SPÂNU** din Slatina, jud. Olt.

Au urmat încă două manifestări, una la Casa Papadopol, cu inaugurarea Casei țărănești de epocă, cu o prezentare făcută de dr. Angela Paveliuc Olaru și Marcel Lutic, și la Sala de expoziții „Horia Bernea” vernisajul expoziției de pictură *Poemele luminii* de Ellany Pendefunda, prezentată de Cornelia Maria Savu și Elena Cristina Popa și, desigur, vizitarea Muzeului „Mihai Eminescu”.

Seara, pe terasa Cofetăriei „Parc” din Parcul Mihai Eminescu, a avut loc cea de a XI-a ediție a Recitalurilor revistei „Hyperion”, la care au poezi invitați din toată țara și Republica Moldova. Au citit poezii: Nicolae Tzone, Carmen Veronica Steiciuc, Cassian Maria Spiridon, Val. Talpalaru, Daniel Corbu, Lucia Olaru Nenati, Paul Aretzu, Răzvan Buzilă, Ioan Es. Pop, Claudiu Komartin, Adrian Alui Gheorghe, Vasile Iftime, Andra Rotaru, Babrile Daliș, Iulia Militaru, Ionel Ciupureanu, Andrei Doboș, Viorica

Petrovici, Matei Hutopila, Liviu Ioan Stoiciu, Nicolae Sava, Cornelia Maria Savu, George Vulturescu, Sterian Vicol, Petruț Părvescu, Paul Gorban, Constantin Iftime, Vasile Tudor, Liviu Apetroaie, Calin Vlasie, Alexandru Ovidiu Vintilă, Anastasia gavrilovici, Mara Alexoea și Mădălina Grosu. Au interpretat piese muzicale cant-autorii Daniela Bejinariu și Ioan Mateiciuc. Recitalul a fost prezentat de Gellu Dorian. Au mai participat: Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Geo Vasile, Mario Castro Navarete, Lucian Alecsa, Emanoil Marcu, Dumitru Țiganiuc, Ciprian Manolache, Elena Cardaș și alții.

Premiile actualei ediții au fost obținute de: Ioan Es. Pop, Matei Hutopila și Ioan Groșan.

Pe 16 iunie, scriitorii invitați au făcut un pelerinaj la Mănăstirea Putna, unde au susținut în fața bustului poetului Mihai Eminescu din incinta mănăstirii un recital din poezia lui Mihai Eminescu.

PATRIMONIU ARHEOLOGIC

RAPORT DE CERCETARE ARHEOLOGICA PREVENTIVĂ

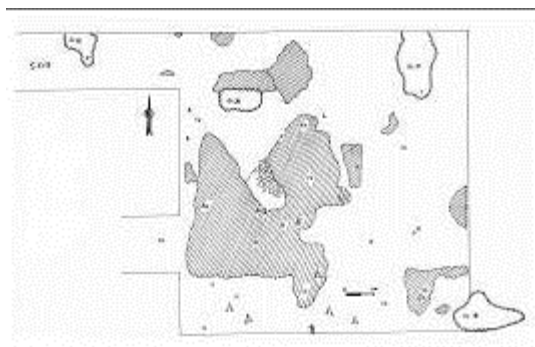
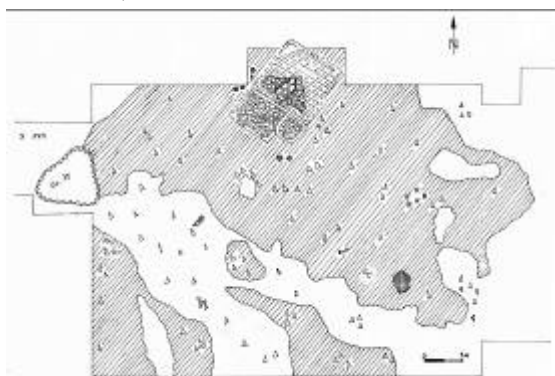
în perimetrul investiției

„Construirea barajului hidrotehnic pentru prevenirea inundațiilor în zona de vărsare a Ibănesei în Jijia - Vorniceni – Pod Ibăneasa”(4)

Maria Diaconescu

Complexul nr. 15 (locuința nr. 15)

A fost descoperită la adâncimea - 0,50 – 0,70 m. Suprafața utilă era de cca. 90 mp, formă rectangulară, și era orientată NE-SV. Construcția se prezenta sub forma unor îngrămădiri de chirpic, fragmente ceramice, unelte de silex.

Planul complexelor L15 și L16

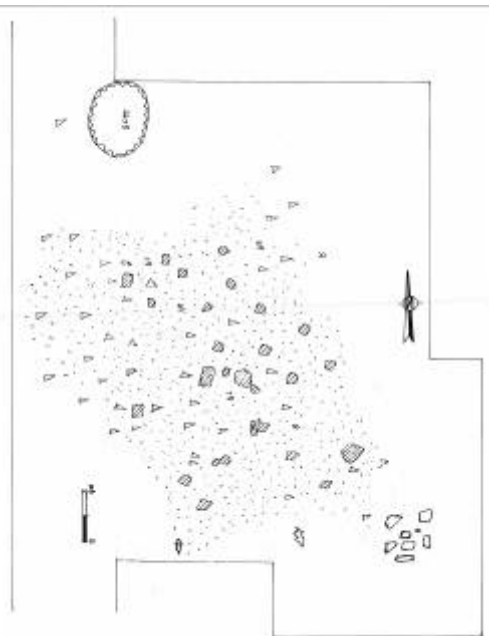
Masa de chirpic neuniformă era deranjată în jumătatea sudică a locuinței probabil datorită locuirilor din epoca bronzului și Hallstatt. Prezintă porțiuni mai

compacte în zona de nord. Culoarea platformei e roșu aprins, iar a lipiturilor pereților pal – cărămizie – gălbuie. În colțul de S – E a L15 se păstrează o suprafață de podină nederanjată, arsă la roșu, de cca. 10 cm grosime, realizată din lut amestecat cu nisip. La demontare se observă amprente de bârne de cca. 7 – 15 cm pe care a fost așezat lutul podinei. Toate acestea suprapun pământul negru. Bârnelor erau orientate NE – SV, în zona vetrelor și S – E în restul construcției. Sub bârnelor platformei în capătul de S – E a construcției a fost descoperit un complex interesant în caroul C s-a aflat un vas (capac) cu gura în jos sub care se afla o bucată de ocră. Alături se mai aflau alte două bucăți de ocră, un nucleu de silex, o râșniță, un fragment ceramic cu bucăți de cărbune pe el și un chirpic cu o formă rectangulară prestabilită cu dimensiunile de 19 / 15 cm, gros de 5 cm realizat din lut amestecat cu pleavă, cu o gaură centrală de țărș piezișă de 5 cm interpretată ca fiind un ritual de fundare a construcției. Pe latura nordică a locuinței au fost amenajate trei structuri rectangulare alăturate ce au o latură comună. Pentru individualizarea lor le-am numit structura nr. 1, 2 și 3 așezate pe platforma locuinței. Structura nr. 1 (cuptorul) este o amenajare rectangulară, aproape pătrată cu laturile de 1,90 / 1,70

m. Din gardina acestei structuri s-a păstrat întreagă doar latura comună a celor trei amenajări, din celelalte laturi păstrandu-se câte 50 cm din latura de est, 33 cm din colțul de S – E și 40 cm pe latura de nord, ceea ce dă dimensiunea și forma acestei construcții. Lățimea acestei rame – gardină era de 10 cm, înălțimea 20 de cm, din care 10 cm erau deasupra nivelului suprafeței acestei structuri realizată din lut cu pleavă, arsă la galben – maroniu, fețuită, urmare a utilizării unui cofraj. S-au păstrat putine fragmente din lutuiala bolții cuptorului ce purta amprente de nuiele. Pe latura de N – V mozaicate se găseau bucățele de piatră (5/3, 4/3 cm) ce au suprapus vatra cuptorului. Lutul vetrei era amestecat cu nisip astfel încât prin ardere acestea au căpătat aspectul și duritatea cărămizii bine arse. Grosimea vetrei era de cca. 10 cm, mozaică în bucăți mari, cu dimensiuni cuprinse între 25 și 15 cm, netezite. Pe latura de N-V a acestei structuri s-au aflat cărbuni și cenușă. Structura nr. 2 e adosată structurii 1 și 3. Este de asemenea rectangulară și are laturile de 0,65/0,65 în care e inclusă și rama. Aceasta are colțurile rotunjite înălțată cu 1 – 2 cm deasupra suprafeței mozaicate din interior. E realizată din lut cu nisip, arsă la roșu – cărămiziu. Îi lipsește aproape 1/5 din suprafața vetrei în colțul de S – E. Structura nr. 3 lipită de celelalte două are laturile de 1,20/1 m. Din ramă s-a păstrat foarte puțin, cât să permită dimensionarea sa. Din suprafața mozaică s-a păstrat ¼ realizată de asemeni din lut cu nisip. Din inventarul locuinței enumerăm: un vas bitronconic ars secundar, 17 râșnițe de piatră, un percutor, un mâner de corn de cerb, un pahar mic, un vârf de săgeată, unelte de silex și diferite fragmente ceramice de la vase diverse.

Complexul nr. 16 (locuința nr. 16)

A fost surprinsă la adâncimea de - 0,35m taluz sudic și -0,87m taluzul nordic și avea dimensiunile de 7,30/6,20 m, și o suprafață de cca 45mp, orientată NV – SE. Tehnica constructivă utilizată este cea bine cunoscută: pereți din niuală pe care s-a aplicat lutul cu pleavă cu grosimea de 3-5 cm, montanți groși de 10 cm, platformă cu urme de bârne groase de 10-15 cm. Drept amenajare interioară s-a dezvelit o vatră simplă, fără gardină, mozaică, arsă inegal, cu o suprafață albicioasă, având lungimea de 1,15 m și lățimea de 0,50 – 0,60m.

Planul complexului L17

Aceasta suprapune o altă vatră cu aproximativ aceeași configurație, așezată pe podina locuinței ceea ce presupune două etape de utilizare. La demontarea L 16, sub podină în zona centrală a fost dezvelit un vas bitronconic, fără gură, cu diametrul de cca. 50 cm strivit sub greutatea podinei, depus ritual. Tot în această construcție în afara perimetrului podinei, au mai fost dezvelite încă trei vase sparte „in situ”, aflate la o adâncime de 0,30 – 0,40 m, strivite de tavanul ce s-a prăbușit peste ele.

Locuința a suprapus pe latura de nord groapa 38. Din inventarul locuinței enumerăm 10 râșnițe de piatră, un vas bitronconic de cca 50 cm înălțime, un vas cu umăr dublu de cca 40 cm, două vase globulare turtite, jumătate vas suport, un castron, un bol întreg, un percutor, două nuclee, o statueta antropomorfă fragmentară, o unealtă de os găurită.

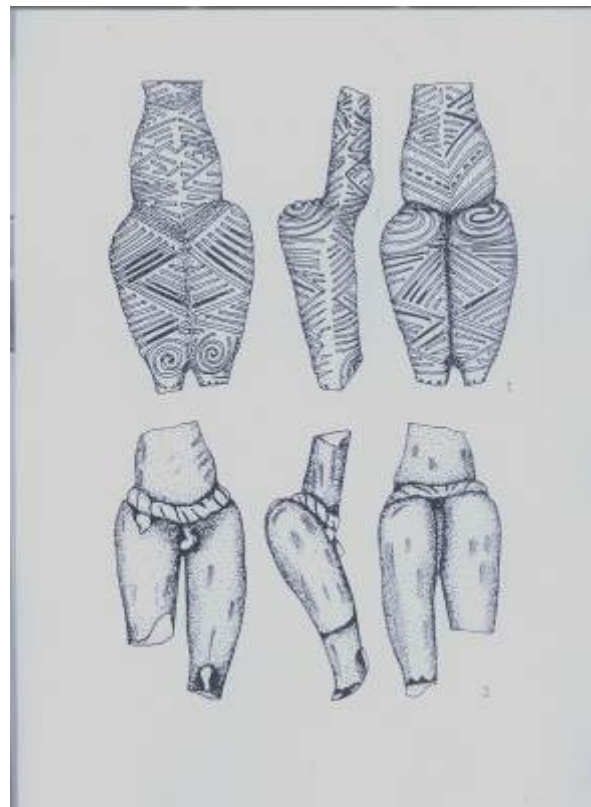
Complexul nr. 17 (locuința nr. 17)

A fost dezvelită la adâncimea de - 0,25 – 0,40. Construcția n-a avut platformă, astfel forma și dimensiunea acesteia s-a făcut cu o oarecare aproximație. Totuși se poate afirma, după materialele răspândite că locuința avea orientarea E – V, lungimea de cca. 7 m și lățimea de 5m. Drept amenajare interioară a fost sesizată o râșniță mozaicată spartă în șapte bucăți în capătul de S – V al acestei

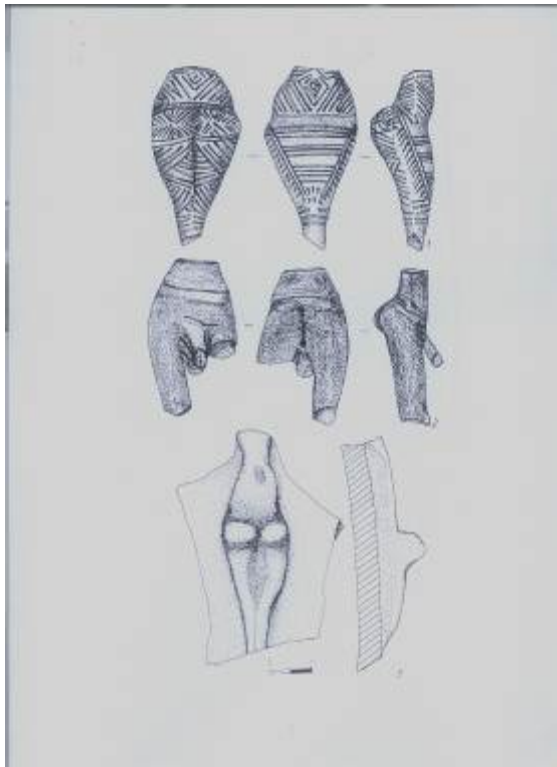
construcții. Alte două râșnițe de gresie s-au găsit pe latura de est și N – V a locuinței. Resturi de la pereții construcției s-au prăbușit peste ceramică pe latura de sud și de est. Lutuieli mărunte cu urme de nuiel friabile, neuniforme, făcând parte din structura pereților se găsesc pe latura de S – V și N – E, însă cele mai multe apar în zona centrală a locuinței. Acestea sunt arse de la roșu intens la portocaliu, având în compoziție pleavă și șamotă. Materialul osteologic în locuința 17 s-a dovedit sărăcăcios. Ceramica descoperită în locuință este extrem de fragmentată și aparține tuturor categoriilor: grosieră, fină, ornamentată prin pictură, inclusiv ceramică de tip C. Din inventarul acestei locuințe putem aminti fragmentele ceramice de la un vas tip amforă fără gură, două statuete antropomorfe, trei percutoare și diverse alte unelte realizate din silex.

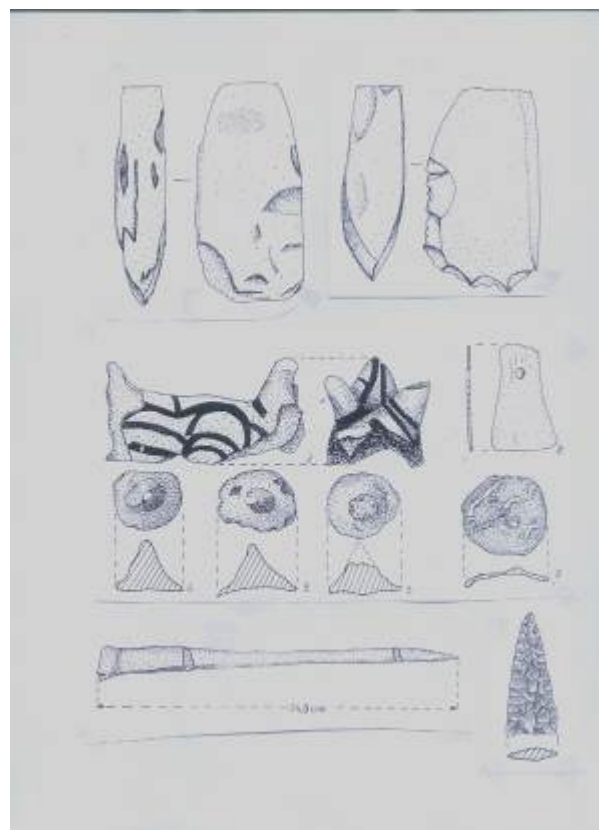
Vorniceni – Pod Ibăneasa. Ceramică cucuteniană

Vorniceni – Pod Ibăneasa. Plastică antropomorfă

Vorniceni – Pod Ibăneasa. Plastică antropomorfă

Vorniceni – Pod Ibăneasa. Obiecte si unelte diverse

Topoare de piatră din colecția Școlii cu clasele I-VIII, nr. 1, Dumeni

Ioan Ignat

ABSTRACT: In this article, the author is presenting two stone axes from the school collection from Dumeni, George Enescu, Botoșani County, the first one dated in the Aeneolithic period and the second one in the Bronze Age.

RÉSUMÉ: Dans cet article, l'auteur présente deux haches en pierre provenues de la collection de l'École de Dumeni, com. de George Enescu, dép. de Botoșani, la première datée dans la période de l'énéolithique et la seconde dans l'Âge du Bronze.

Din colecția Școlii cu clasele I-VIII, nr. 1, Dumeni, com. George Enescu, jud. Botoșani, ne-au parvenit mai multe piese de interes arheologic, dintre care pot fi amintite fragmente ceramice, în special de tip Cucuteni, câteva piese de silex, mai multe greutăți de lut ars (care vor fi prezentate cu o altă ocazie) și două topoare de piatră¹, care fac subiectul acestui studiu.

Pentru multe dintre acestea nu se cunoaște cu exactitate locul de proveniență, ele fiind aduse, de-a lungul timpului, de către elevii din comună, care nu au lăsat precizări clare asupra locației descoperirii. O parte dintre ele însă au fost colectate în primăvara anului 2007 din punctul *Valea Mare/Dealul Coropcaru* din satul Dumeni, punct în care au fost semnalate vestigii de tip Precucuteni, Cucuteni B, Hallstatt și Sântana de Mureș² (fig. 1). Din aceste ultime cercetări provine și primul topor care va fi prezentat în aceste rânduri.

Astfel, prima dintre piese (fig. 2) este un exemplar neperforat de tip teslă, realizat dintr-o marnă de culoare cafenie, cu pete negricioase. Dimensiunile toporului sunt: 10,1 cm lungime maximă, 6,3 cm lățime în zona tăișului, 4 cm lățime în zona muchiei, 1,9 cm grosime maximă, 185 gr. greutate. Raportul dintre lungimea maximă și lățimea maximă a piesei este de cca. 1,6 (fig. 6:1).

Poate fi inclus în categoria topoarelor de secțiune longitudinală trapezoidală, cu baza mică înspre muchie și cea mare înspre tăișul curbat. Secțiunea transversală este aproximativ trapezoidal-rectangulară, cu laturile lungi ușor curbate. Aproape întreaga suprafață a piesei, inclusiv muchia și tăișul, prezintă ciobituri.

Cel de-al doilea topor (fig. 4), de dimensiuni mai mari, este de tip naviform, perforat, realizat dintr-o rocă dură, de culoare negricioasă cu tente verzui³, având suprafața atent șlefuită. Dimensiunile acestui topor sunt: 12,7 cm lungime maximă, 4,7 cm lățimea muchiei, 7,3 cm lățime maximă, în zona perforației, 3,7 înălțime în

¹ Mulțumim pe această cale profesorului de istorie, Gheorghe Goșu, de la școala menționată, pentru amabilitatea de a ne fi pus la dispoziție întregul material amintit.

² Cercetări de teren proprii, realizate începând cu 2001. Pentru încadrarea cât mai corectă a materialelor din punct de vedere cultural, am apelat și la opiniile domnilor conf. univ. dr. Dumitru Boghian, lect. univ. dr. Sorin Ignătescu și muzeograf dr. Bogdan Petru Niculică, cărora le mulțumim pentru sprijin. Câteva piese din acest punct au fost deja introduse în circuitul științific: M. Diaconescu, *Plastica antropomorfă cucuteniană din colecțiile muzeelor din județul Botoșani*, Hierasus, XI, 2001, p. 7-36, pl. 9:1, 12:4, 13:1,5, 14:1, 15:1, 16:1,4; B. P. Niculică, *Sceptre cruciforme eneolitice descoperite la răsărit de Carpați*, Arheometrie în România, vol. 3, Cluj-Napoca, 2008, p. 133-148; *Idem*, *Noi date despre sceptrele cruciforme eneolitice descoperite pe teritoriul Moldovei*, ArhMold, XXXI, 2008, p. 27-28 și urm.; I. Ignat, *Plastică antropomorfă cucuteniană inedită de la Dumeni - Dealul Coropcaru, com. George Enescu, jud. Botoșani*, Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei, XXXVII, 2010, p. 39-44.

³ Nu au fost realizate analize petrografice pentru nici unul dintre exemplare.

zona muchiei, 4,5 cm înălțimea tăișului, 2,9 cm diametrul perforației în partea superioară, 2,7 cm diametrul perforației în partea inferioară, 730 gr. greutate. Raportul dintre lungimea maximă și lățimea maximă a piesei este de cca. 1,74 (fig. 6:2).

Secțiunea longitudinală este aproape rombică, cu laturile lungi arcuite în zona perforației și, deci, a lățimii maxime, iar cea transversală este aproximativ rectangulară. Muchia este tot rectangulară, putând fi folosită și pe post de ciocan. Perforația este de formă tronconică, mai largă în partea superioară și mai îngustă în cea inferioară, în scopul unei mai bune prinderi în coadă.

Pe suprafața șlefuită a piesei se observă, ca și în zona tăișului drept sau a muchiei ușor oblice, câteva ciobituri de mici dimensiuni, unele putând reprezenta, eventual, și defecte de compoziție a materiei prime. Ca un defect, poate chiar intenție de prelucrare a acestui topor, se poate observa, atât din desen, cât și din fotografie, că vârful/tăișul său are o anumită înclinație spre stânga (când este observat dinspre partea superioară), abătându-se de la axul longitudinal. Nu se exclude nici posibilitatea ca însăși roca din care a fost realizat toporul să fi avut această înclinație și să fi obligat meșterul să-i dea această formă.

Pentru primul topor încadrarea culturală și, deci, cronologică este mai clară, având în vedere că se cunoaște locul descoperirii. În sprijinul includerii în cadrul repertoriului de piese al culturii Cucuteni stau și diferite analogii din alte situri: Târpești, Ghelăiești, Dobreni (din jud. Neamț)⁴, Grămești (jud. Suceava)⁵ (fig. 3). Piese asemănătoare sunt întâlnite și în perioade ulterioare epocii eneolitice, până în timpul Bronzului Mijlociu, chiar Târziu, însă asemenea vestigii nu au fost încă semnalate în punctul de descoperire.

În schimb, pentru cea de-a doua piesă lucrurile sunt mai complicate deoarece nu se cunoaște locul descoperirii. Pentru o mai bună încadrare culturală și cronologică, au fost căutate diferite analogii. Piese de același tip au fost descoperite, printre altele, la Slobozia – Hănești, jud. Botoșani (atribuit Bronzului Timpuriu)⁶, Arbore⁷, Adâncata – Imaș, Cajvana/Codru, Plăvălari, toate în județul Suceava (atribuite, cu precădere, Bronzului Mijlociu)⁸, Bohoghina, jud. Botoșani (atribuit culturii Noua din Bronzul Târziu)⁹ (fig. 5). Piese de la Arbore și Cajvana, precum și cea de la Slobozia – Hănești sunt cele mai apropiate ca formă de acest exemplar.

Chiar și în spațiul ucrainean de la nord de țara noastră, au fost descoperite asemenea topoare în situri aparținând, în special, culturii Komariv: Wiktorów, Okniany, Balice, Komariv T 20 și T 38, Niegowce, Radzimin IV¹⁰ etc.

Astfel stând lucrurile, putem preciza că piesa se poate încadra în limitele Epocii Bronzului, fără a se putea stabili cu exactitate căreia dintre perioade. Materiale de Epoca Bronzului au fost descoperite, atât cu ocazia întocmirii repertoriului

⁴ O. Cotoi, *Lithic Tools in the Cucuteni Settlement of Dobreni – Mătăhuia Hill*, SAA, VII, 2000, pl. 3:3; O. Cotoi, C. Grasu, *Unelte din piatră șlefuită din Eneoliticul Subcarpaților Moldovei*, 2000, pl. 3:4, 10:1, 19:3, 26:4.

⁵ M. Andronic, *Repertoriul arheologic al comunei Grămești (jud. Suceava)*, Suceava, Anuarul Muzeului Județean, XIII-XIV, 1986-1987, pl. II:8.

⁶ Fl. Burtănescu, *Epoca Timpurie a Bronzului între Carpați și Prut cu unele contribuții la problemele perioadei premergătoare Epocii Bronzului în Moldova*, 2002, pl. XXXIX:2.

⁷ M. Andronic et alii, *Noi cercetări arheologice de teren în județul Suceava*, Suceava, XXIX-XXX (2002-2003), 2004, vol. I, p. 141, nr. 117, Pl. X:9.

⁸ B. Niculică et alii, *Considerații privind unele topoare de piatră, din Epoca Bronzului, descoperite în Podișul Sucevei*, Suceava, XXIX-XXX, vol. I, 2002-2003, fig. 3:6-8, 6:6, 7:5.

⁹ Al. Păunescu, P. Șadurschi, *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. VII. Comuna Bucecea, Hierasus*, X, 1997, punct: VII.2.A, p. 90, fig. 2:1.

¹⁰ T. Sulimirski, *Corded Ware Ware and Globular Amphorae North-East of the Carpathians*, 1968, fig. 13:1,4,6,8, 14:3, 35:14-15.

arheologic al județului Botoșani din anii '70, cât și în urma cercetărilor proprii în puncte precum: Dumeni 3/Șipoteni – *Ghenghioaia*¹¹, Dumeni 1/Cracalia – *La Bodoronca/Bodoroanca*¹², George Enescu/Liveni – *Liteanca de Sus*¹³, Dumeni 2 – *Cotu Morii*¹⁴, Stâncă – *Cucireanu*, *Buliga și Armanca*¹⁵ (puncte cu vestigii de tip Komariv și, mai ales, Noua). De aceea, s-ar putea ca cel de-al doilea topor să provină din unul din aceste puncte, deși nu se exclude nici proveniența sa din puncte care nu se află pe teritoriul satului Dumeni sau al satelor limitrofe (piesa să fie descoperită în altă parte și să fie adusă de către descoperitor în localitatea de domiciliu, tocmai pentru că este mai deosebită).

Bibliografie

- ANDRONIC Mugur, *Repertoriul arheologic al comunei Grămești (jud. Suceava)*, Suceava, Anuarul Muzeului Județean, XIII-XIV, 1986-1987, p. 75-83.
- ANDRONIC Mugur, BATARIUC Victoria Paraschiva, HĂU Florin, GOGU Monica, NICULICĂ Bogdan Petru, MAREȘ Ion, *Noi cercetări arheologice de teren în județul Suceava*, Suceava. Anuarul Complexului Muzeal Bucovina, XXIX-XXX (2002-2003), 2004, vol. I, p. 117-226.
- BURTĂNESCU Florentin, *Epoca Timpurie a Bronzului între Carpați și Prut cu unele contribuții la problemele perioadei premergătoare Epocii Bronzului în Moldova*, Editura Vavila Edinf SRL, București, 2002.
- COTOI Ovidiu, *Lithic Tools in the Cucuteni Settlement of Dobreni – Mătăhuia Hill*, SAA, VII, 2000, p. 253-266.
- COTOI Ovidiu, GRASU Constantin, *Uneltele din piatră șlefuită din Eneoliticul Subcarpaților Moldovei*, Editura Corson, Iași, 2000.
- DIACONESCU Maria, *Plastica antropomorfă cucuteniană din colecțiile muzeelor din județul Botoșani*, Hierasus, XI, 2001, p. 7-36.
- IGNAT Ioan, *O așezare din perioada târzie a Epocii Bronzului de la Șipoteni-Ghenghioaia, com. George Enescu, jud. Botoșani*, Suceava. Anuarul Complexului Muzeal Bucovina, XXXIV-XXXV-XXXVI (2007-2008-2009), Editura Universității Suceava, 2009, p. 159-169.
- *Idem*, *Cercetări arheologice de teren pe teritoriul satului Stâncă, com. George Enescu, jud. Botoșani (1)*, Forum cultural, an X, nr. 1 (36), martie 2010, Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Botoșani, p. 9-16.
- *Idem*, *Cercetări arheologice de teren pe teritoriul satului Stâncă, com. George Enescu, jud. Botoșani (2)*, Forum cultural, an X, nr. 2 (37), iunie 2010,

¹¹ Al. Păunescu et alii, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I, 1976, p. 132, nr. XXVI.1.E; I. Ignat, *O așezare din perioada târzie a Epocii Bronzului de la Șipoteni-Ghenghioaia, com. George Enescu, jud. Botoșani*, Suceava. XXXIV-XXXV-XXXVI (2007-2008-2009), 2009, p. 159-169.

¹² Al. Păunescu et alii, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I, 1976, p. 132, nr. XXVI.1.H.

¹³ *Ibidem*, p. 132, nr. XXVI.3.A.

¹⁴ *Ibidem*, p. 131, nr. XXVI.1.B. Punct verificat și de autorul acestui material în anii 2004-2005.

¹⁵ I. Ignat, *Cercetări arheologice de teren pe teritoriul satului Stâncă, com. George Enescu, jud. Botoșani (1)*, Forum cultural, an X, nr. 1 (36), martie 2010, p. 9-16; *Idem*, *Cercetări arheologice de teren pe teritoriul satului Stâncă, com. George Enescu, jud. Botoșani (2)*, Forum cultural, an X, nr. 2 (37), iunie 2010, p. 16-20.

Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Botoșani, p. 16-20.

- *Idem*, *Plastică antropomorfă cucuteniană inedită de la Dumeni - Dealul Coropcaru*, com. George Enescu, jud. Botoșani, Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei, XXXVII, 2010, p. 39-44.
- NICULICĂ Bogdan Petru, *Sceptre cruciforme eneolitice descoperite la răsărit de Carpați*, Arheometrie în România, vol. 3, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008, p. 133-148.
- *Idem*, *Noi date despre sceptrele cruciforme eneolitice descoperite pe teritoriul Moldovei*, ArhMold, XXXI, 2008, p. 23-42.
- NICULICĂ Bogdan, BUDUI Vasile, MAREȘ Ion, *Considerații privind unele topoare de piatră, din Epoca Bronzului, descoperite în Podișul Sucevei*, Suceava. Anuarul Complexului Muzeal Bucovina, XXIX-XXX (2002-2003), 2004, vol. I, p. 267-315.
- PĂUNESCU Alexandru, ȘADURSCHI Paul, *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. VII. Comuna Bucecea*, Hierasus, X, 1997, p. 81-97.
- PĂUNESCU Al., ȘADURSCHI P., CHIRICA Vasile, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I-II, București, 1976.
- SULIMIRSKI Tadeusz, *Corded Ware and Globular Amphorae North-East of the Carpathians*, University of London, The Athlone Press, 1968.

Lista planșelor

Fig. 1. Harta comunei George Enescu, jud. Botoșani cu amplasarea locului descoperirii primului topor, precum și cu posibile zone de proveniență al celui de-al doilea (1 – Dumeni 1/Cracalia; 2 – Dumeni 2; 3 – Dumeni 3/Șipoteni, 4 – Liveni/George Enescu, 5 - Popeni). / La carte de la commune de George Enescu, dép. de Botoșani avec l'emplacement du lieu de la découverte de la première hache et aussi avec les possibles zones de provenance de la deuxième hache.

Fig. 2. Topor de piatră de la Dumeni - *Dealul Coropcaru*: a – fotografie, 2 – desen (1 – prima față, 2 – prima laterală, 3 – a doua față, 4 – a doua laterală, 5 – muchia). / Hache en pierre de Dumeni – *Dealul Coropcaru*: a – photo, b – dessin (1 – la première face, 2 – la première latérale, 3 – la deuxième face, 4 – la deuxième latérale, 5 – le bord).

Fig. 3. Topoare de piatră de la Târpești (1-3), Ghelăiești – *Nedeia* (4), Dobreni (5), Grămești (6) – scări diferite (1-4 – apud Cotoi, Grasu, 2000, pl. 3:4, 10:1, 19:3, 26:4; 5 - apud Cotoi, SAA, VII, 2000, pl. 3:3; 6 - apud Andronic, Suceava, XIII-XIV, 1986-1987, pl. II:8). / Haches en pierre de Târpești (1-3), Ghelăiești – *Nedeia* (4), Dobreni (5), Grămești (6) – échelles différentes (1-4 – apud Cotoi, Grasu, 2000, pl. 3:4, 10:1, 19:3, 26:4; 5 - apud Cotoi, SAA, VII, 2000, pl. 3:3; 6 - apud Andronic, Suceava, XIII-XIV, 1986-1987, pl. II:8).

Fig. 4. Topor de piatră de la „Dumeni”: a – fotografie, b – desen (1 – partea superioară, 2 – primul profil, 3 – partea inferioară, 4 – al doilea profil, 5 – muchia). / Hache en pierre de „Dumeni”: a – photo, b – dessin (1 – la partie supérieure, 2 – le premier profil, 3 – la partie inférieure, 4 – le deuxième profil, 5 - le bord).

Fig. 5. Topoare de piatră de la Arbore (1), Cajvana T 1 (2), Adâncata T 1 și T 8 (3-4), „Bucovina” (5), Plăvălari (6), Komariv T 20 (7), Slobozia - Hănești (8) – scări diferite (1 – apud Andronic *et alii*, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, pl. X:9; 2-6 - apud Niculică, Budui, Mareș, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, fig. 3:6-8, 6:6, 7:5;

7 - apud Sulimirski, 1968, fig. 35:15; 8 - apud Burtănescu, 2002, pl. XXXIX:2). / Haches en pierre d'Arbore (1), Cajvana T 1 (2), Adâncata T 1 și T 8 (3-4), „Bucovina” (5), Plăvălari (6), Komariv T 20 (7), Slobozia - Hănești (8) – échelles différentes (1 – apud Andronic *et alii*, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, pl. X:9; 2-6 - apud Niculică, Budui, Mareș, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, fig. 3:6-8, 6:6, 7:5; 7 - apud Sulimirski, 1968, fig. 35:15; 8 - apud Burtănescu, 2002, pl. XXXIX:2).

Fig. 6. Dimensiunile topoarelor de piatră din colecția Școlii cu clasele I-VIII, nr. 1, Dumeni./ Les dimensions des haches en pierre de la collection de l'École Gymnasiale, no. 1, de Dumeni.

Fig. 1. Harta comunei George Enescu, jud. Botoșani cu amplasarea locului descoperirii primului topor (*Dealul Coropcaru*), precum și cu posibile zone de proveniență al celui de-al doilea (1 – Dumeni 1/Cracalia; 2 – Dumeni 2; 3 – Dumeni 3/Șipoteni, 4 – Liveni/George Enescu, 5 - Popeni).

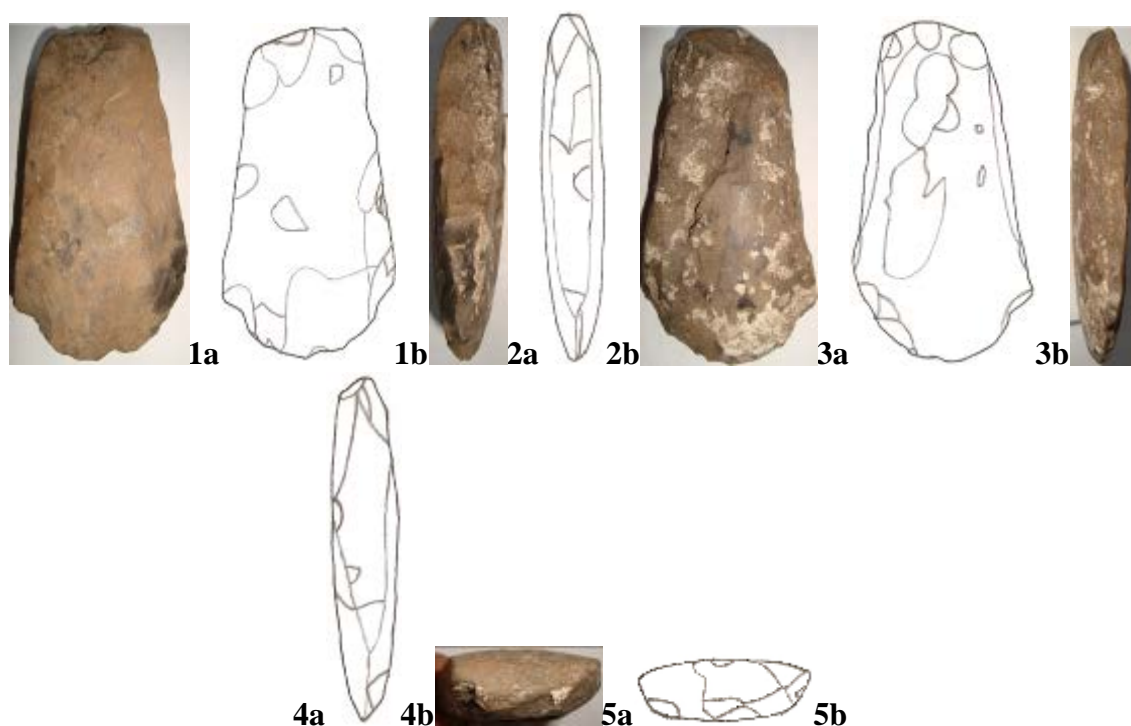

Fig. 2. Topor de piatră de la Dumeni - *Dealul Coropcaru*: a – fotografie, 2 – desen (1 – prima față, 2 – prima laterală, 3 – a doua față, 4 – a doua laterală, 5 –muchia).

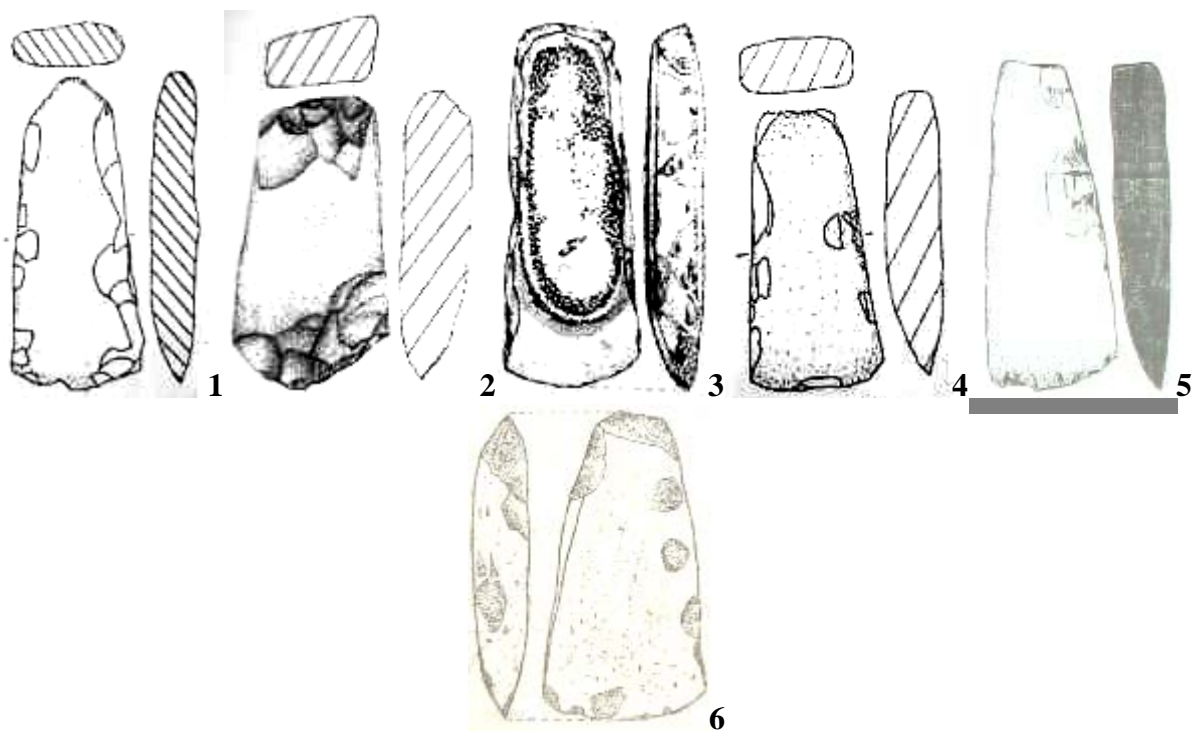

Fig. 3. Topoare de piatră de la Târpești (1-3), Ghelăiești – *Nedeia* (4), Dobreni (5), Grămești (6) – scări diferite (1-4 – apud Cotoi, Grasu, 2000, pl. 3:4, 10:1, 19:3, 26:4; 5 - apud Cotoi, SAA, VII, 2000, pl. 3:3; 6 - apud Andronic, Suceava, XIII-XIV, 1986-1987, pl. II:8).

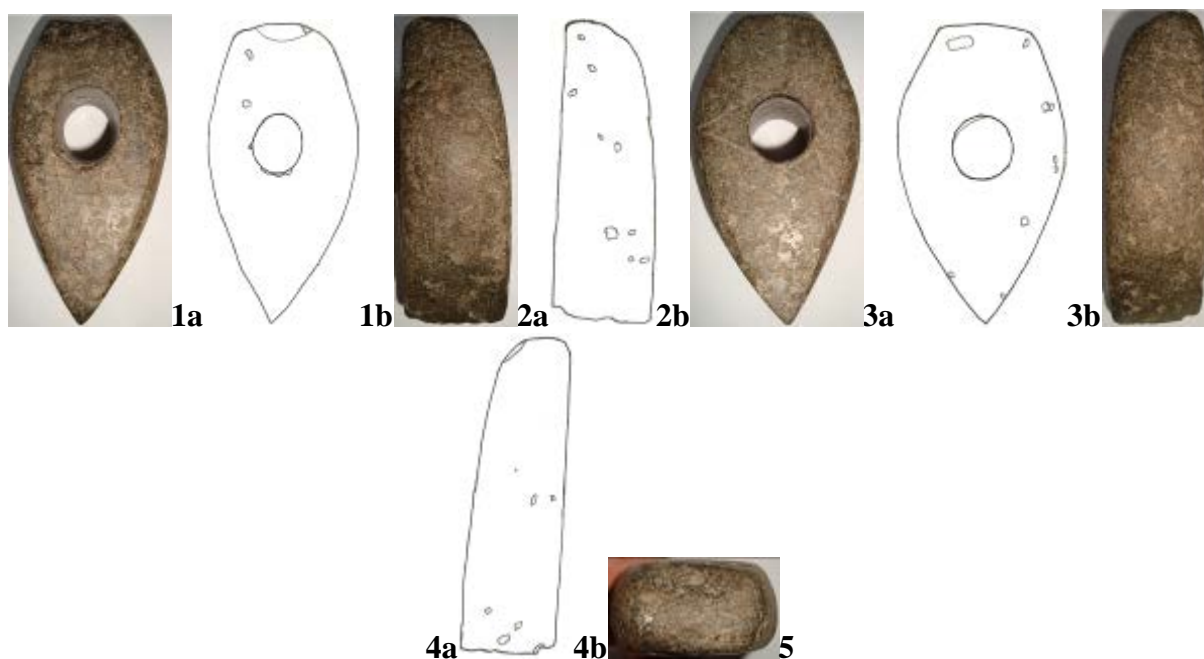

Fig. 4. Topor de piatră de la „Dumeni”: a – fotografie, b – desen (1 – partea superioară, 2 – profil 1, 3 – partea inferioară, 4 – profil 2, 5 –muchia).

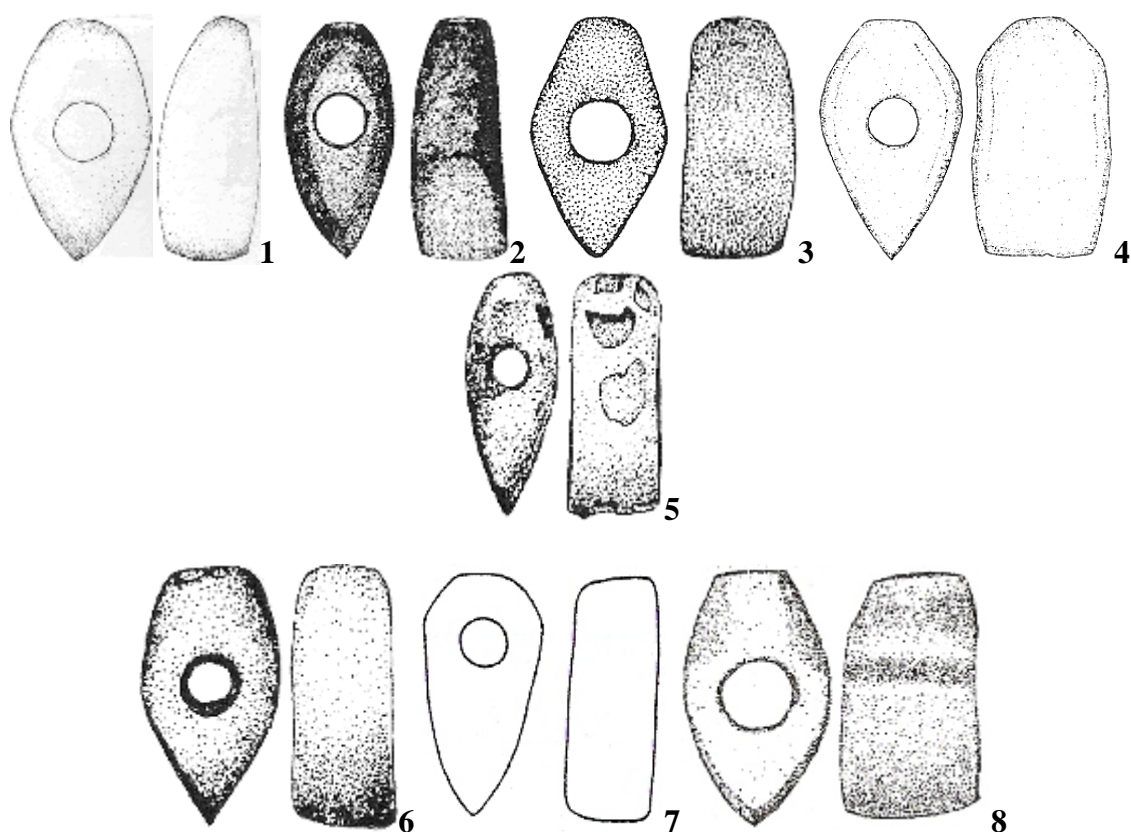

Fig. 5. Topoare de piatră de la Arbore (1), Cajvana T 1 (2), Adâncata T 1 și T 8 (3-4), „Bucovina” (5), Plăvălari (6), Komariv T 20 (7), Slobozia - Hănești (8) – scări diferite. (1 – apud Andronic *et alii*, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, pl. X:9; 2-6 - apud Niculică, Budui, Mareș, Suceava, XXIX-XXX, I, 2002-2003, fig. 3:6-8, 6:6, 7:5; 7 - apud Sulimirski, 1968, fig. 35:15; 8 - apud Burtănescu, 2002, pl. XXXIX:2).

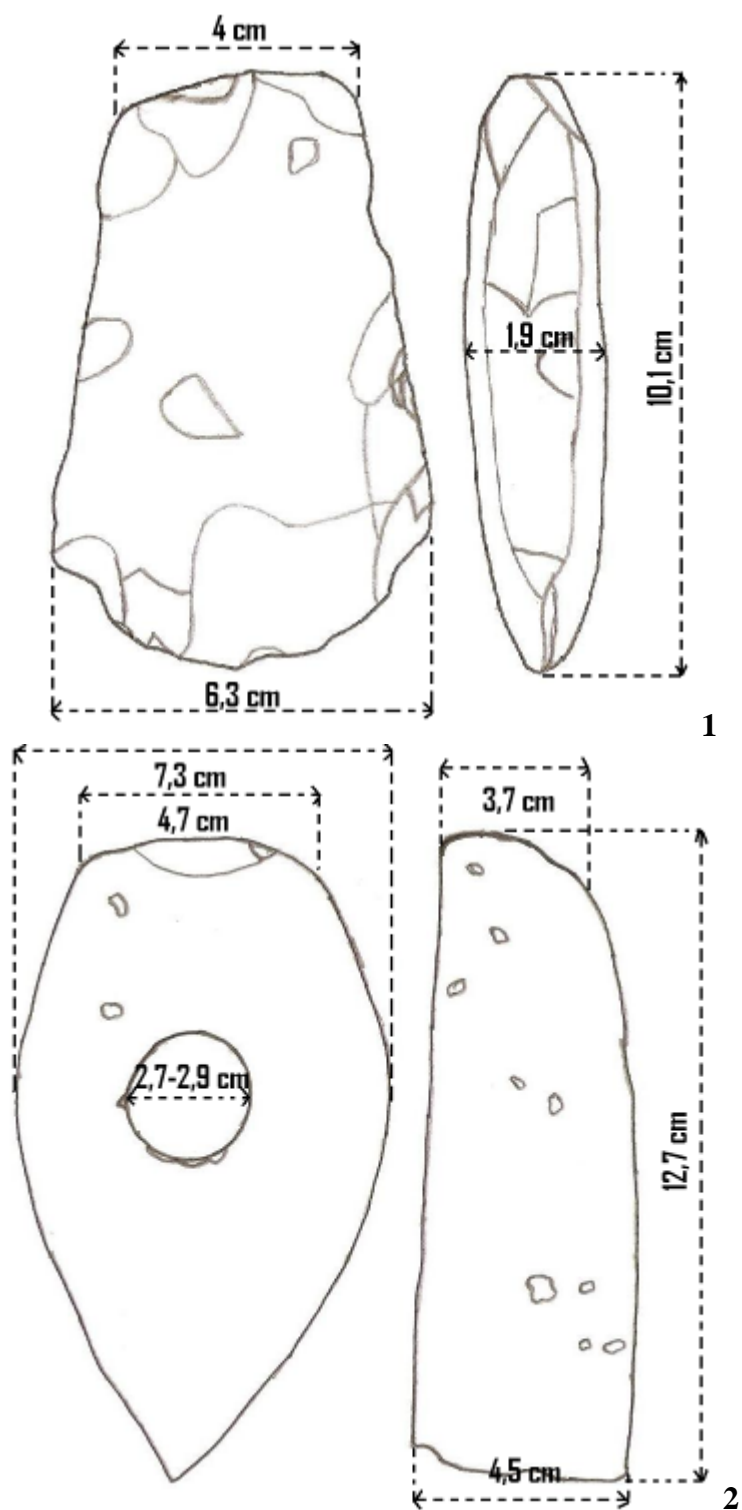
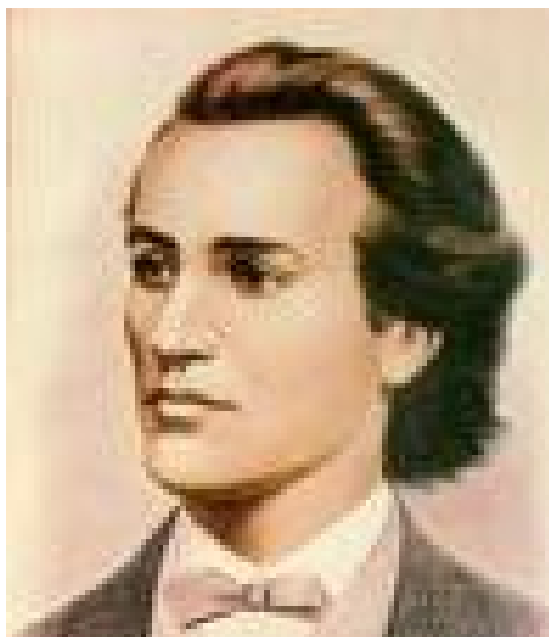

Fig. 6. Dimensiunile topoarelor de piatră din colecția Școlii cu clasele I-VIII, nr. 1, Dumeni.

PATRIMONTU MOBIL

Eminescu – realitate și sublimare poetică (12)

dr. Valentin Coșereanu

Între topoi esențiali ipoteșteni, **biserica și cimitirul** dețin un loc aparte în lirica eminesciană. Amândouă sunt, în esență, simboluri ce-i declanșează poetului nu numai amintiri, ci mai ales meditații profund existențiale: *Biserica-n ruină/ Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,/ Și prin ferestre sparte, prin uși țiuite vântul.*²⁷⁵ Biserica rămâne pentru totdeauna simbolul profund creștin, chiar și în starea degradată: *Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul [...],* iar poezia ei constă în atmosferă: *Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,/ Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.*²⁷⁶

Întocmai ca în imaginea satului văzut de sus, biserica își face simțită prezența mai ales prin sunet: *De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot.*²⁷⁷ Atunci când este vorba de cimitir și biserică, totul este simbol și sugestie, ca-n Mallarmé: *Clopotnița trosnește, în stâlpi*

*izbește toaca,/ Și străveziul demon prin aer când să treacă,/ Atinge-ncet arama cu zimți-aripei sale/ De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale*²⁷⁸. De altfel, întreaga atmosferă care înconjoară biserica este bizară și de un strălucitor mister: *Văzduhul scânteiază, câmpia are un luciu vâl, iar lumea stă îmbrăcată în promoroacă*²⁷⁹. Crucile sunt *unse cu var* și pare că vin din alte vremuri, din pustii, *lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar, iar țințirimul singur* (s.n.) *cu strâmbe cruci veghiază*²⁸⁰. Interiorul îi declanșează poetului meditații existențiale; pornind de la realitatea concretă – *Năuntrul ei pe stâlpi-i, păreți, iconostas,/ Abia conture triste și umbre au rămas*²⁸¹ –, trecând prin meditația de o adâncime rar întâlnită – *Credința zădărnicește icoanele-n biserici*²⁸² – și ajungând la propria-i superioară înstrăinare: *Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură/ Încet repovestită de o străină gură,/ Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.*²⁸³

În poemul *Înger și demon*, interiorul se regăsește cufundat în atmosfera rugăciunii; fecioara pământească, rugându-se cu toată puterea *ființei aeriene*, dobândește conturul îngerului însuși: *În biserica pustie, lângă arcul în părete,/ Genunchiată stă pe trepte o copilă ca un înger* (s.n.); *[...] Umbra ei, ce ca și dânsa stă în rugă-ngenunchiată.*²⁸⁴ Nimic nu lipsește în descriere: *Pe-a altarului icoană în de raze roșii frângeri,/ Palidă și mohorâtă maica Domnului se vede.*²⁸⁵ Din mucuri ostenite cad picurii de ceară, dar ceea ce revine obsedant este faptul că, în esență, **rugăciunea** creează lăcașul: *Muri sfințiți de-a omenirii rugăciuni îndelungate.*²⁸⁶ Alteori, ca-n *Strigoii* spre

exemplu, biserica apare zugrăvită în imagini reci, tăioase, înspăimântătoare chiar: *Biserica creștină, a ei catapeteasmă/ De-un fulger drept în două e ruptă și tresare;/ Din tainică mormântul atunci îi apare/ Și piatra de pe groapă crăpând în două sare;/ Încet plutind se-nalță mireasa-i, o fantasmă.*²⁸⁷

Meditația eminesciană se declanșează și atunci când cimitirul doarme și crucile veghează²⁸⁸. Senzația răcorii este asociată cu răceala morții, dar nu numai: *Și prin ferestre sparte, ca printre ochi de nori/ Trece-o suflare sfântă cu aripe recori.*²⁸⁹ Atunci în creeri sensenină/ *Un vis absurd dar dulce și, brusc, se declanșează din nou fiorul trăit în copilărie în relația cu icoana: Copil!... numai icoana te-a înghețat de frică!*²⁹⁰ La antipod, sufletul – ca o biserică ruinată: *Biserița sântă/ În care nu preoții ci vânt și cobe cântă/ E sufletu-mi.*²⁹¹

Este un punct nodal al vârstei poetico-reflexive care declanșează o multitudine de stări simultane: amintirea mamei, a iubitei moarte, scufundarea ireversibilă în propriul suflet chinuit, senzația adâncă a risipirilor iremediabile. Lângă cimitir, *deasupra criptei negre a sfântului mormânt*²⁹², salcâmi își scutură floarea, timpul trece implacabil cu aceleași legănări. Este atâta disperare omenească, dar și atâta jale poetică într-o asociere spontană cu moartea iubitei, încât, la imaginara moarte în doi, poetul și-ar dori să nu ne ducă-n triste zidiri de țintirim²⁹³. Țintirimul poetului este cerul.

Elemente cum sunt crucea, buha sau candela apar asociate în cele mai neașteptate roluri: *Sunt candelă ștersei d-argint icoane*²⁹⁴; *O buhă care țipând a jele/ Bântue urma unui mormânt; în sfârșit: Mă usc ca crucea pusă-n câmpii*²⁹⁵. Aerul este argintat de cântarea clopotului care prin senina noapte trece²⁹⁶. Visele de altă dată sunt vechi icoane din zilele bătrâne ce stau ca mumii în iconostasul lor²⁹⁷, iar disperarea se însinuează într-o imagine halucinant-cutremurătoare, demnă de Fellini: *Altarul de-o pală rază-n-cins/ E*

*inima mea tristă, încinsă de durere.*²⁹⁸ [...] *Eu le-am pus cruci... și șir cu șir/ Viața mea e cimitir/ Și parc-a fost sufletu-mi chiar/ Biserița cu altar.*²⁹⁹

Dar, peste toate acestea, în biserică, liniștitoare e prezența unui Dumnezeu ceadie în ceru-i înflorit³⁰⁰. Contrastul evident între ceea ce s-ar putea numi pierderea tinereții, cu toată creativitatea sa aurorală – *Un zeu scăldat în cerul a mii de rugăciuni*³⁰¹ – și cel de la apogeu – *Azi sunt bătrân de tânăr*³⁰² – îl readuce pe omul Eminescu acolo-n cimitirul cu cruci risipite³⁰³, în noptosul cimitir ce doarme sub coline³⁰⁴. Translații uluitoare, din care se desprind regrete, dau farmec poemului *Tristeță: [...] sufletul ce fuse biserița sântă/ Drept preot e un greer, ce gânduri triste cântă/ În el icoane șterse cu fețele pătate/ Sunt visurile mândre ce le-am avut odată.*³⁰⁵

În proză, cimitirul apare – întocmai ca-n credința populară – ca fiind al doilea lăcaș firesc de odihnă, după o viață de trudă: *unde vom dormi toți... în țintirim*³⁰⁶. Amândouă, cimitirul și biserica, trec din arealul curții ipoteștene în lumile rarefiate ale imaginarului: *țintirimul și biserica noastră erau alături cu grădina. Cum plecă mama, luai o pătură și mă dusei în țintirim... Era multă și clară lumină de lună... ramurile salcâmiilor erau negri, gratiile de la capele noastră, cu vârfurile aurite, străluceau și vântul atin-gea de clopot... clopotul abia atins suna dulce, foarte dulce și melodios... [...] Mă-nfășurai bine, deschisei porțița de la gratii și mă culcai pe piatra mare de deasupra.*³⁰⁷

Chiar și atunci când este narat un episod de-a dreptul hazliu, o utrenie la care *i s-a și-n-tâmplat popei o șotie [...] care nu i s-a mai întâmplat altui popă pe lume*, interiorul bisericii este descris fără umbre caricaturale: *Lumânări subțiri și încovrigite de ceară galbenă ardeau cu mucuri mari lângă icoane și ceara curgea topită pe podele.*³⁰⁸ În general, în proză imaginea bisericii și a cimitirului se înfiripează din descrieri sumbre: *Clopotul*

cel dogit gema bolnav în turn și toaca se izbea de stâlpii clopotniței.³⁰⁹ Intrarăm, prin crucile și mormintele ninse, lângă o galbenă groapă săpată din nou, astfel încât din fundul ei ieșea încă un ușure abur din căldura pământului, pe când bulgării prinsese brumă. [...] Cioclul își răzimase bărbia unei fețe adânci și posomorâte pe sapa cea lată și plină de lut, luna trecea ca un vis prin norii palizi și reci, preotul cânta un «Pomenește, Doamne...», iar bătrânul tată își descoperise capul.³¹⁰ Când trece în vis, biserica suferă modificări esențiale; alte dimensiuni, alt colorit, iar misterul și încifrarea capătă dimensiuni ce amintesc de suprarrealism: *Portale cu stâlpi nalți de aur, galerii de marmură albă, stele albastre pe plafoanele de aur a saelor mari, toate pline de un aer răcoare și mirositor; numai o poartă închisă n-am putut-o trece niciodată. Deasupra ei, în triumfi, era un ochi de foc, și deasupra ochiului – un proverb în litere strâmbe ale întunecatei Arabii. Era doma lui Dumnezeu – proverbul: o enigmă chiar pentru îngeri.*³¹¹

Grație structurii preponderent romantice a copilului, lui Eminescu nu i-au trebuit eforturi spre a părăsi incinta casei, cu toate misterele ei domestice, pentru a pătrunde în misterul adânc al **codrului** – acest *cosmos verticalizat*³¹², căci *nimic nu e mai frățesc și mai măgulitor pentru destinul spiritual sau temporal al omului decât să se compare cu un arbore secular, împotriva căruia timpul n-are putere, cu care devenirea e complice cu maiestatea frunzișului și cu frumusețea înfloririi*³¹³. Și asta cu atât mai mult cu cât, la vremea aceea, Ipoteștii erau împăduriți; codrul bătea la ușa Botoșanilor, atât era de întins.

Din străinătate, poetul tânjește îndoit, pentru că era departe de casa cu toate ale sale, de natala vâlcioară și cristalul părâului de-argint, dar mai ales pentru că este departe de codru: *Să văd ce eu atâta iubeam odinioară:/ A codrului tenebră, poetic labirint.*³¹⁴ Este de-a dreptul o declarație de dragoste: Eminescu

tratează codrul ca pe o ființă vie. Mai mult, codrul nu este un simplu labirint misterios, pe care copilul l-ar fi cunoscut ca atare și l-ar fi abandonat – cum se întâmplă îndeobște; el este perceput ca fiind un *genuin poetic labirint*. Pe acesta, poetul nu numai că nu-l va uita, ci îl va iubi la nesfârșit, atât pentru misterul dinlăuntrul său – așa cum se va vedea – dar mai ales pentru faptul că este un spațiu protector și tăcut. Altfel, unde ar chema-o pe ființa iubită dacă nu în codru? Este un spațiu deschis și închis în același timp, care se oferă să stea necondiționat la dispoziția celor doi îndrăgostiți: *„Hai în codrul cu verdeață,/ Und-izvoare curg în vale [...]/ Acolo-n ochi de pădure,/ Lângă trestia cea lină/ Și sub bolta cea senină/ Vom ședea în foi de mure*³¹⁵. Iubirea castă se trăiește în afara lumii, *pe cărare-n bolți de frunze*³¹⁶. Luna – despre care se va vorbi în altă parte – cu umbrele ei fantomatice, face să-ntindă crengile pădurii atât de misterios, încât *urcând pe cer le mută*³¹⁷. Îndrăgostiții trec, *se pierd în codrii/ Cu vieața lor pierdută*³¹⁸, înghițiți parcă de pădurea misterioasă. Asimilându-i prin uitare și oferindu-le ocrotire (într-o mare măsură, prin intermediul pădurii, ei înșiși au uitat de sine), îndrăgostiții se ridică mai presus de existența lor.

Dorința este poemul eminescian care exprimă poate cea mai sinceră chemare, cel mai sincer strigăt de bucurie către ființa iubită. Comuniunea cu elementele codrului, participante la dragostea curată a celor doi, atinge în final o perfectă armonie, pe măsură redată de prozodia eminesciană: *Adormind de armonia/ Codrului bătut de gânduri,/ Flori de tei deasupra noastră/ Or să cadă rânduri-rânduri*³¹⁹. Este cert că *un anume spațiu vibrează într-un cântec, fiindcă spațiul acesta există undeva, și într-o formă oarecare, în chiar substraturile sufletești ale cântecului*³²⁰ pe care Eminescu le are în el însuși, moștenite din neamurile lumină ale infinitului cosmic; *În sufletul lui triumfă energia intelectuală și artistică a unui popor întreg.*³²¹

În cunoscutul poem de inspirație folclorică, auzit de Eminescu la Agafton – *Călin (File din poveste)* – se conturează o imagine cu totul de excepție: luna, *vatră de jărat*³²², rumenește *străvechii codrii*³²². Numai poetul a știut să vadă aceasta, iar oamenilor li s-a întipărit atât de eminescian în conștiință, încât ea se confundă cu imaginea poetului însuși. Ea rămâne încrustată în conștiința colectivă ca o urmă a poetului, *căci transcendentalul se exercită prin limbaj, iar facultatea de a vedea presupune puterea de a numi. Astfel*

*Natura îl vrea pe om vorbitor.*³²³ Codrul este prietenul însuflețit al copilului-poet; deschis orizontului – *lin suspină și prin frunzele uscate/ Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate*³²⁴ –, codrul, ca și copilul în naivitatea și impresionabilitatea sa sinceră, își deschide inima-n lumina misterioasă a lunii: *dragul codru, troienindu-și frunza toată,/ Își deschide-a lui adâncuri, fața lunei să le bată*³²⁵. Adierea de vânt, troienirea și duhul pădurii deschid perspective către văile cosmosului.

NOTE

275 Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 69.

276 Ibidem.

277 Idem, p. 76.

278 Idem, p. 69.

279 Ibidem.

280 Ibidem.

281 Ibidem.

282 Ibidem.

283 Ibidem, p. 71.

284 Idem, p. 50-51.

285 Ibidem, p. 50.

286 Ibidem, p. 51.

287 Ibidem, p. 95.

288 Ibidem, p. 372.

289 Ibidem.

290 Ibidem, p. 372-373.

291 Ibidem, p. 373.

292 Ibidem, p. 129.

293 Ibidem.

294 Ibidem, p. 279.

295 Ibidem, p. 280.

296 Ibidem, p. 294.

297 Ibidem, p. 373.

298 Ibidem.

²⁹⁹ Ibidem, p. 378.

300 Ibidem, p. 374.

301 Ibidem.

302 Ibidem, p. 373.

303 Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 11.

304 Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 373.

305 Ibidem, p. 377.

306 Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 314.

307 Ibidem.

308 Ibidem, p. 300.

309 Ibidem, p. 187.

310 Ibidem, p. 191.

311 Ibidem, p. 139.

312 Gilbert Durand, *op. cit.*, p. 425.

313 Ibidem, p. 427.

314 Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 6.

315 Ibidem, p. 54.

316 Ibidem, p. 55.

317 Ibidem, p. 67.

318 Ibidem.

319 Ibidem, p. 75.

320 Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 11.

321 Tudor Vianu, *Cuvânt despre Eminescu*, în vol. *Opere II*, Antologie și note de Matei Călinescu și Gelu Ionescu, Postfață de Matei Călinescu, Text stabilit de Cornelia Botez; București, Editura Minerva, 1972, p. 653.

322 Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 76.

323 Mikel Dufrenne, *Op. cit.*, p. 228.

324 Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 83.

325 Ibidem.

***Județul Botoșani în primele luni ale ocupației sovietice.
Memoriile inedite ale lui Dimitrie Russu, prefectul județului
Botoșani -7 aprilie-17 august 1944 (3)***

Marcel Varga

Cercetând atât documentele Prefecturii cât și ale Primăriei am constatat că toate măsurile dispuse de cele două autorități au fost luate la solicitarea Comandamentului sovietic, preocupat să respecte întocmai hotărârile dispuse de Moscova. Principala preocupare a Prefecturii în cursul lunii aprilie 1944 a fost aceea de a reorganiza activitatea administrativă în județ ținând cont de „dispozițiile Comandamentului sovietic al județului Botoșani”.

Imediat după numire, Dimitrie Russu a fost nevoit să ia măsuri urgente „în vederea normalizării vieții economice, administrative și culturale a județului”; în ceea ce privește administrația, întrucât cei mai mulți funcționari erau evacuați, prefectul a ordonat, sub sancțiunea că nerespectarea dispoziției înseamnă sabotaj, ca toți funcționarii și pensionarii instituțiilor publice din județ să se prezinte în termen de trei zile la Prefectură pentru reîncadrarea lor în funcțiile pe care le-au ocupat.³⁴ Cu toate că s-a reușit ocuparea principalelor posturi din Prefectură, rezultatul nu l-a mulțumit în totalitate pe Dimitrie Russu deoarece, în afara fostului său coleg de generație Ioan Popovici, numit șef al serviciului administrativ și financiar, multe posturi au fost ocupate de evrei.³⁵

Pentru a combate lipsa alimentelor și specula care era la ordinea zilei, prefectul a dispus că „toți comercianții trebuie să readucă toate mărfurile la sediul comercial și în depozitele pe care le-au avut până la 26 martie 1944”³⁶; măsuri mai severe au fost luate în privința comerțului cu băuturi alcoolice: dacă prefectul a ordonat doar că „toți depozitarii comercianți și deținătorii unor cantități de vin, spirt, rachiu sau orice alte băuturi

spirtoase” erau obligați să declare cantitățile pe care le aveau³⁷, la 30 mai 1944, comandantul militar al orașului, maiorul Cerneiev, a interzis „desfacerea liberă, adică în mod neorganizat, a băuturilor spirtoase, inclusiv vinul de viță” sub motivul „menținerii liniștii publice”.³⁸ Este de remarcat faptul că și autoritățile militare sovietice erau interesate să țină sub control efectele alcoolului în rândurile propriilor soldați și să preîntâmpine atitudini condamnabile care, din păcate, erau curente în rândurile Armatei Roșii și a căror urmări se răsfrângeau asupra populației românești. Pentru a combate lipsa pâinii, dar și specula cu acest produs de bază, prefectul și primarul orașului au raționalizat acest produs la 300 g/persoană/zi și au fixat prețul de vânzare pentru o pâine neagră de 600 g la 25 lei; pe parcursul verii, din cauza lipsei de materie primă, prețul aceluiași produs a urcat la 34 lei.³⁹ Raționalizări și prețuri de vânzare au fost stabilite pentru aproape toate produsele, inclusiv pentru lemne de foc.⁴⁰

Pentru ca deciziile autorităților administrative să fie respectate era nevoie de crearea unor instituții juridice care să ancheteze și să sancționeze orice abatere de la prevederile acestora. La 22 aprilie 1944, prefectul Russu a solicitat avocaților din Botoșani un punct de vedere asupra competenței sale de a reînființa Tribunalul și arestul preventiv, ambele instituții fiind cerute și de Comandamentul sovietic. Pe 24 aprilie 1944 a avut loc întâlnirea avocaților în localul Prefecturii, însă opiniile acestora nu au coincis cu așteptările lui Dimitrie Russu; Ilie Horodniceanu, considerând că puterea ocupantă deține prerogativele guvernului și pe cele ale șefului statului ocupat, a declarat că „magistratura trebuie să fie

numită de puterea ocupantă”, iar Bernhard Rohrlisch, întărind afirmația colegului său, a concluzionat că „soluția legală este ca să se dea de către Comandamentul sovietic de ocupație o dispoziție scrisă către Prefectura județului Botoșani, dispoziție care va investi legalmente această autoritate cu dreptul de a constitui instanțe și a numi magistrați și funcționari”. Prefectul Russu primea astfel, încă o dată, dovada că nu îi este permis să ia decizii proprii decât dacă ele coincid cu interesele unei minorități care se bucură de sprijinul Comandamentului sovietic.

Pe 2 mai 1944 avocații botoșăneni au fost convocați de primarul Artberger, căruia i-au comunicat în mod categoric că „nu se poate crea o instanță judecătorească propriu-zisă pentru că lipsește organul legal care să facă numirile de magistrați,” dar și din cauza imposibilității adaptării procedurii din legile existente la situația actuală și a legilor rasiste, aflate încă în vigoare. Totuși, pentru a împiedica comiterea infracțiunilor și a limita specula, avocații au considerat că „ar fi suficient și eficace a se forma o *Instanță superioară de instrucție și de reprimare provizorie a crimelor și delictelor* compusă din specialiști numiți de prefect”.⁴¹ Deși decizia Comandamentului sovietic care permitea Prefecturii să constituie instanțe de judecată nu s-a păstrat, pe 3 mai 1944 prefectul Russu, având în vedere starea de necesitate și lipsa oricărui organ al puterii judecătorești în județul Botoșani, a înființat o instanță de judecată numită *Instanța specială represivă*, compusă din trei judecători, un procuror și personalul auxiliar necesar.⁴² Această instituție, având circa 76% angajați evrei, a funcționat în localul Camerei de Comerț Botoșani.⁴³ Pe parcursul verii anului 1944, activitatea instituției a vizat în special judecarea faptelor cotidiene (furturi, tâlhării, speculă etc), însă volumul mare de cauze a condus la amânarea succesivă a celor mai multe dosare. Instituția a funcționat sub această titulatură până pe 28 august 1944, când prefectul Gh. Boldescu a decis să-i

schimbe denumirea în „Instanța specială de judecată”; de asemenea, s-a hotărât că noua schemă de încadrare trebuie să conțină un președinte, trei judecători, un procuror-șef, un procuror adjunct și personalul auxiliar necesar.⁴⁴

Afișe propagandistice emise de Comandamentul Armatei Roșii

În plan economic, prefectul Dimitrie Russu a fost preocupat atât de administrarea bunurilor părăsite de către populația evacuată în martie cât și de menținerea unor relații comerciale relativ normale cu trupele de ocupație. La 27 mai 1944 prefectul a emis o ordonanță prin care toate bunurile părăsite, mobile și imobile, aflate pe teritoriul județului, cu excepția orașului Botoșani, erau trecute în păstrarea și administrarea Serviciului

Bunurilor de pe lângă Prefectură. Prin bunuri părăsite se înțelegeau bunurile publice, cele ale căror proprietari nu se aflau în localitate sau în teritoriul ocupat de sovietici precum și bunurile care aparținuseră Centrului Național de Românizare la 7 aprilie 1944.⁴⁵ Pentru a avea o situație exactă a bunurilor părăsite, primăriile comunale erau obligate să înainteze situații privind moșiile părăsite, inclusiv numele moșiei și al proprietarului, suprafața totală, suprafața cultivată în 1944 și felul culturilor.

Pentru a ține sub control specula și pentru a reduce abuzurile Armatei Roșii împotriva populației civile, Dimitrie Russu a dispus ca toți comercianții și deținătorii de materii prime și mărfuri să declare, în termen de trei zile, cantitățile de mărfuri/produse și locul unde se află depozitate.⁴⁶ Se încerca astfel să se scoată pe piață tot ceea ce era ascuns pentru a fi vândut ulterior la suprapreț sub pretextul lipsei de produse/materii prime. Deși a încercat în permanență să mențină relații relativ normale cu sovieticii, Russu era conștient că aceștia, ca orice armată de ocupație, reclamă diverse „drepturi” împotriva cărora nu poți să opui rezistență;

pus în fața reclamațiilor Comandamentului sovietic din care reieșea că sătenii refuză să vândă surplusul de cereale delegaților militari ruși și din dorința de a feri populația de abuzuri, prefectul a cerut pretorilor din județ să-i informeze pe țărani că „suntem obligați în interesul nostru de a manifesta toată înțelegerea pentru nevoile armatei sovietice și mai ales pentru nevoile de aprovizionare” și că „în cazul când sătenii vor refuza să vândă prisosul lor, armata sovietică se poate prevala de drepturile ei de armată ocupantă și să ia măsuri de rechiziționarea tuturor alimentelor”.⁴⁷ Mesajul era o solicitare de „colaborare” cu armata sovietică prin disponibilizarea către aceasta a produselor alimentare excedentare și pentru a nu-i da ocazia de a se manifesta într-un mod radical, spoliind populația de tot ce putea avea în gospodărie. Față de solicitările crescânde ale Armatei Roșii, evreii au reacționat pe măsura așteptărilor acesteia: au organizat colectări de cereale, vite, lână, au organizat o popotă pentru ofițeri și au întreținut chiar trupele de artiști sovietici care au vizitat orașul în vara anului 1944 (Dunaevschi, Malehov, Popov).⁴⁸

NOTE

34. S.J.A.N. Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, dosar nr. 184/1944, f. 2.

35. Într-o notă-raport din 19 iunie 1944 Ana Puker afirmă că „în Prefectura Botoșani, din 15 funcționari aflați în principalele posturi administrative, nouă sunt evrei”; cf. Alina Tudor-Pavelescu (editor), *op.cit.*, p. 343.

36. S.J.A.N. Botoșani, fond Prefectura județului Botoșani, dosar nr. 184/1944, f. 3.

38. *Ibidem*, f. 5.

39. Idem, fond Primăria orașului Botoșani, dosar nr. 18/1944, f. 6 și f. 16.

40. Idem, fond Prefectura județului Botoșani, dosar nr. 152/1944, f. 2.

41. Idem, dosar nr. 101/1944, f. 3-5.

42. Idem, dosar nr. 184/1944, f. 1; unul dintre judecători deținea și funcția de președinte al instituției.

43. Idem, dosar nr. 101/1944, f. 10.

44. Idem, dosar nr. 184/1944, f. 55.

45. Idem, dosar nr. 152/1944, f. 32.

46. *Ibidem*, f. 4.

47. Idem, dosar nr. 178/1944, f. 7.

48. Idem, dosar nr. 77/1944, f. 46.

*Carnet al sergentului major Toporaș Ștefan prizonier, Nr. 23428 – Lag.
XVII(1)**

Ștefan Toporaș

24 august 1944, orele 12¹⁰. Am fost dezarmați și internați în localul postului sub pază, spunându-ni-se că ne vor da armele înapoi.

25 august 1944. Neliniște, zbucium, neștiind situația noastră. Am dat lenjeria noastră murdară la spălat, pregătindu-ne pentru drum lung.

26 august 1944. Suntem anunțați că în timp de 2 ore să ne pregătim bagajul și să fim gata de plecare, la Fundu-Moldovei în lagăr. Am plecat spre Fundu-Moldovei la orele 12 cu bagajele în căruță. Căldură mare. Ne rezervăm fiecare câte o sticlă de vin sau țuică de la vasele în care ne mai alinăm durerea. O noapte de somn la dușumea pe talaș în școala primară în Breaza.

27 august 1944, orele 4³⁰. Continuăm marșul. În drum dispăre

plt.Beldiman de la comp.219 Poliție, plot.Popescu ... și alții.

La orele 11 am ajuns la poarta școlii Fundu-Moldovei, populație multă, în special femei și copii, care aveau în lagăr sau așteptau să vină soții și părinții, încadrați la post fix sau la posturile din Legiunea Rădăuți și Cîmpulung. Căruțele oprite și trimise la Breaza. Căruța cu doi cai care adusese bagajul a plecat înapoi cu d-na Mihai.

Începe predarea, numărătoarea și repartizarea pe camere. Aveam o cameră la etaj. Ni se dă ocazia să vedem la ferestre cum se desfășoară în fața noastră munți acoperiți cu brad și molid. Paza este făcută de către voluntari ucraineni din regiunea Storojinețului și chiar din localitate.

Hrana rece pe care o aveam de la post și hrana adusă de d-na Mihai care ne-a ajutat foarte mult în ceea ce privește hrana.

28 august 1944. Aceeași noutate sosește; din cei care au rămas fuge plot. Popescu Vasile, comandant Sector Popescu și căp. Popov.

29 august 1944, orele 13. Îmbarcați la tren din stația Fundu-Moldovei-Pojorîta. Am stat până la orele 16³⁰; se zvonește că vom rămâne la Vatra-Dornei în lagăr.

Orele 8³⁰. Ajunși la V.Dornei au dispărut dl.căpitan Dascălu și plot. Pușcașu. Ne-am întâlnit cu Ioan Hremoliuc care plecase din Seletin și urma a pleca în Germania a doua zi.

Caznă orele 10³⁰-7³⁰, timp de 9 ore în tren. Există țuică încă. Aici ne dă ceai, pâine și conserve pentru o zi de marș. Trecem frontiera din nou în România.

Prima noapte de somn în câmp liber. Sîntem păziți de santinele maghiare. Ni se spune că locul unde sîntem este închis cu sîrmă electrică. Ofițerii au locuit într-o baracă deosebit de noi. Hrana se sfârșește pe zi ce trece, banii nu mai sunt

buni deoarece nu mai au valoare în Ungaria. Începe comerțul în natură, centuri, cămăși, pe care oamenii le au în plus, pentru pâine, pe pengö.

Regiunea unde sunt are sate românești și unde populația ne primește cu lacrimi curgând șiroaie. Ni se dă pâine și fructe, apă care ne răcorește durerea deoarece bagajul este greu.

1 sept.1944, orele 12. Ajunși în lagărul 191, la Bistrița cazați ultim avanpost al unei ferme fostă proprietate a unui român și depărtat de unguri. Hrană mediocră, pâine 100 de grame.

Această situație durează 9 zile. Se așteaptă vagoane pentru a ne duce în Germania. Aflăm că ne duce într-un lagăr aproape de Viena. Tutunul se împuținează pe zi ce trece, se vînd de cei ce mai au țigări cu cote 100-150 și 200 lei țigara. Se joacă jocuri de noroc pe sume mari. Se fac fel de fel de schimburi de obiecte pe tutun și bani în special pe pâine, primul articol care lipsește.

10 sept.1944, orele 6. Plecarea pe jos. Plouă grozav. Ne adăpostim cîte doi-trei într-o foaie de cort. Se liniștește ploaia.

Trecem prin Bistrița, unde un ungur trece prin front și ne batjocorește spunînd că aceasta este România Mare și

11 sept.1944, orele 17. În marș spre Dej, paralel cu Someșul cu apă tulbure, dar lină. Pâinea ne lipsește complet.

12 sept. 1944, orele 15. Marș tot spre Dej, unde trăim din mila publică, atît noi cît și santinelele. Fructe multe, pâine, cartofi, castraveți acri și mălai. Se împrumută invenția rușilor – moara de tabără, în formă de răzătoare, dovleac sau lămîie. Din porumbul luat de pe drum, facem făină pentru mămăligă și o supă din varză; cartofi, roșii și conserve completează masa mai bună decît la post (așa ni se pare). Mie mi se oferă carne de cal pe care-l împușcase în fața noastră, pe care am refuzat-o. A fost dată la ruși ca să facă mîncare mai bună.

Dormit pe paie sub cort cu d-l Plot. Mustață, cu d-l aghiotant Papuc și d-l plot. Bălăceanu. Fără pâine.

16 sept.1944. Plecat din lagărul provizoiu Dej în lagărul 134. Ni s-au luat lucrurile în valoare de 180.000-190.000 mii lei. Nu ni se restituie decît mantaua, invocînd diferite motive neîntemeiate. Trecut prin Jibou.

17 sept.1944. Cantonat lîngă comuna Lazna, populația foarte bună, ne dă pâine, mere și altele. Am dormit foarte bine, s-a distrus un gard de nuiele cu care am făcut foc și copt porumb pentru a avea ce mîncă.

18 sept.1944. În comuna Poptelele, jud. Someș nu am avut pâine.

19 sept.1944. Repaus, dormit pe cîmp.

20 sept.1944. Marș și cantonat în com.Bocșa Română – Sălaj

21 sept.1944. Comuna Supurul de Sus, cinci la o pâine, lipsă de apă o noapte.

22 sept.1944. Marș spre Tășnad, pe șosea am întîlnit pe Iurchevici și Buneac din Seletin și Șipote D-tru care mi-a dat pe furiș o bucată de pâine. Ei se evacua în Germania cu căruțele.

23 sept.1944. Marș spre Careii-Mari. 5 la o pâine.

24 sept.1944. Cantonat lîngă Careii-Mari 2 nopți din care a doua noapte a plouat grozav. Deși în cort, totuși frig grozav. 2+.

25 sept.1944. Repaus în comuna Domnești – Sălaș.

26 sept.1944. Marș spre Debrețin, viață mai ușoară, trei la o pâine, dormit sub cerul liber, pregătit mîncare – mămăligă și ciorbă de zarzavat, cu conserve, 6 la o cutie.

27 sept.1944, ora 14³⁰. Trecut frontiera în vechea Ungarie.

28 sept.1944. Continuarea marșului spre Debrețin, 3 la o pâine, dormit sub cerul liber. Se văd urmele bombelor lăsate din avion de americani. Spaima se vede pe fața populației maghiare.

29 sept.1944. Cantonat la 4 km de Debrețin, primul oraș din vechea

Ungarie. Sunt foarte obosit, 5 la 2 pâini mici.

30 sept.1944, ora 4³⁰. Trecut prin Debrețin care era grozav de bombardat.

1 oct.1944. Marș spre Tisa, 3 la o pâine 1+2. Cantonați sub cerul liber, dormit bine.

2 oct.1944. Continuat marșul spre Tisa, dormit sub cerul liber.

3 oct.1944. Idem fără pâine, toată ziua a plouat, dormit în curtea unui grof maghiar. Apa ne-a luat pe dedesupt, deși avem cort. Ceva îngrozitor.

4 oct.1944. Mai departe spre Tisa, dormit pe câmp, pe ploaie, fără pâine și fără mâncare. Nemaipomenit de rău. .

5 oct.1944, ora 11. Trecem Tisa în orașul Szolnok. Cald și frumos. Populația în parte binevoitoare. D-l plot. Bălăceanu primește o țigară pe care o fumăm amândoi, prieteni de suferință.

Cantonat o noapte în curtea unui grof maghiar la lagărul închis cu sîrmă, pe malul apei. A făcut mămăligă d-l plot. Mustață. Se spune că plecăm în Germania cu trenul.

6 oct.1944, orele 12. Îmbarcat în tren.

7 oct.1944. Trecut de Budapesta, pe apa Dunării, spre Viena.

8-11 oct.1944. Mers cu trenul mai mult ca racul. Iarăși o zi fără pâine. Aici am văzut trenuri care mergeau cu curent electric ca tramvaiul cu o viteză enormă.

11-12 oct. 1944. Mers cu trenul mai mult ca racul. Iarăși o zi fără pâine.

13 oct. 1944. Debarcat în gara Carei, se află lagărul la o distanță de 4 km. Văd pentru prima dată un prizonier francez. Bombardament asupra Vienei sute de avioane. Intrat în lagăr la orele 16, la câte o sută ni s-a făcut percheziție unde nu ni s-a luat nimic. Conduși la baie, tunși ca recruții, deparazitați, hainele la etuvă. Dormit în baraca numărul 27, o noapte foarte bine ca niciodată. Timp de 2 luni de marș și zbucium, morți de foame și mâncați de păduchi.

14 oct. 1944. Primit pături câte două și castroane cei care nu aveam.

16 pct. 1944. A doua deparazitare, matriculați cu seria 23428 cu șnur albastru. Mutați în baraca nr.33.

18 oct. 1944. Au venit legionarii Crim și Mailat care cereau să ne scriem voluntar la germani.

19 oct. 1944. Altă comisie și fostul prim-ministru Iașischi din Rădăuți.

20 oct. 1944. Venit profesorul Posteuca din Stănești – Storojineț în acest scop.

26 oct.1944, orele 16³⁰. A fost ridicată trupa și rămas numai reangajații și maiștrii militari. Profesorul Posteuca ne-a spus că nu ne mai vede deoarece nu i-am urmat cele ce ne-a povățuit. Tot în această seară a circulat zvonul că mâine vom pleca la lucru. Sîntem mutați din camera noastră în camera a doua din baraca 33. Plictisit de afîta monotonie mă hotărăsc să mă dezbrac. A fost o zi posomorită deși a plouat dimineața puțin.

27 oct. 1944, ora 4³⁰. Am vîndut ceasul meu de aur la englezi pe 150 țigări, 2 pâini= 4 kg, un săpun de bărbierit, 2 pachete de curmale și un kg margarină. În această zi am plecat la săpat șanțuri anticar numai o jumătate de zi, deoarece au fost nevoiți a ne aduce în lagăr la orele 13³⁰, fiindcă ploua.

Ni s-a interzis, sub amenințarea cu împușcarea, de a vorbi cu prizonieri români noi sosiți, prin care s-ar afla și plot. Călinescu (cu burta mare) și Dl. Adjutant Papuc.

Aceasta ne-a fost zi fatală, deoarece am fost mutați în baraca nr. 23, care era lipsită de orice: apă, closet ș.a. Este vorba că ne va muta în altă baracă peste 2-3 zile.

Ne-am întîlnit cu dl. Adj. Papuc și plot.Călinescu. sunt foarte slabi. Nu peste 2-3 zile, ci chiar în acea seară ne-au mutat la orele 18³⁰ în baraca nr. 26. Ne-a plouat grozav toată noaptea și nu am dormit. Amintește-ți de bătaia luată de plot. Brașov(?). În această zi am început să vînd țigările cu 500 lei bucata.

28 oct. 1944. Se pregătea plecarea noastră, a subofițerilor și o parte

din trupă de la 36 ani în sus. Ni s-au ridicat păturile, castroanele și lingurile atît cele date de lagăr, cît și cele militare române. Am terminat de vîndut țigările unde am făcut suma de 75.000 lei.

Sunt foarte indispus, deși nu aș vrea să fiu așa. Mă consolez cu dl. Plot. Bălăneanu. Flămînd că astăzi nu ni s-a dat cafea și nici pîinea ce ni se cuvenea ca rație zilnică. La ora 13 am primit numai supă, care a fost colectată de la cazanele rusești, engleze și americane. Foarte bună supa, dar puțină.

La orele 17 am fost scoși din baracă și duși în biserica franceză din lagăr, unde am stat circa 2 ore gata de transport la alt lagăr. Am fost aduși din nou în baraca 26. Mantalele ude, fără pături, frig. Ne-am învelit cu o saltea și cu mantalele ude. Am dormit mai bine ca noaptea trecută.

29 oct. 1944. Se vede o zi mai bună. Deșteptarea la orele 6³⁰. Bucurie mare că am primit pîinea și pentru ziua de 28 oct.

Plecarea din lagăr la orele 15³⁰. Pe drum ne-a dat un german bătrîn sfecclă de zahăr pe care am mîncat-o. O noapte de somn liniștită, pe paturi de lemn suprapuse.

Am primit hrana pentru 2 zile în urmă. Suficientă și foarte bună. Ni se aduce la cunoștință că mâine vom pleca 70 de oameni la lucru.

30 oct. 1944. Am rămas în lagăr unde am spălat scările și camerele la locuința Plotonierului major german unde soția acestuia mă învață cum se stoarce cîrpa. După ce am terminat mi-a dat o bucată de pîinea cu grăsime. Ce bună era ...!

Suntem în apropiere de Viena, la 4 km. Începe a se vedea organizarea germană. Puține picături de ploaie, la orele 12. Repaus de masă 1 oră. Mîncare: 5 la pîinea și arpacaș. Neînvățați, ne este foarte greu, facem bătăture la palme. Timpul este posomorît. Se aud lovituri de tun. Rămas în lagăr am mîncat foarte bine. Terminat lucrul la orele 20.

31 oct. 1944, orele 6. Plecat la Viena. Am așteptat pîinea; orele 11³⁰, cînd

s-a dat masa foarte bună. Circulă zvonul că plecăm spre Breslau. Am fost duși în orașul Viena unde am luat masa și am plecat la gară la orele 15. În gară m-am întîlnit cu ceferiștii din Adjud, care lucrau în depou.

Spuneau că au fost prinși la Ghimeș-Palanca, dar nu am putut să stau mult de vorbă că nu mă lăsau santinelele. Îmbarcat la orele 20. Circulația a fost rapidă. Frig grozav. Am tremurat toată noaptea fiindcă nu am avut ce așterne sub mine. Prima zi cu brumă groasă.

1 nov. 1944. N-am avut pîinea, îmi este foame, nu ne dă nimic. Stații prin care am trecut: Ardorf și Passau din Cehia; se văd femei ce lucrează în gară, vorbesc rusește. Ni se dau pesmeți cîte trei cutii pe zi, 9 la o cutie de conserve carne și 8 la cutia de brînză. Am mîncat bine.

2 nov. 1944. Călătorim în același tren. Noaptea foarte urîtă, 38 ore închiși în vagon, fără a ne da drumul afară. Nu știm unde mergem; orașe și sate prin care trecem: Würzburg, Passau, Retzbak, Assafenburg, Detzingen, Grassenburg.

3 nov. 1944, orele 1³⁰. Sosit în stația Hemer, unde am debarcat și ne-a dus în lagăr. Percheziție. Zac o noapte de somn în baracă pe scîndură goală. Toată noaptea a plouat. Nu avem hrană, deoarece pesmeții s-au terminat. Unii din noi care au cartofi, cei ce am fost la lucru la Viena, am pus cartofii la fiert. Fac focul în closet. Plouă continuu.

4 nov. 1944. Pămîntul nu poate înghiți apa care a căzut în cantități enorme. Îți face impresia unei bălți nesfîrșite. La o parte din noi se dă ceai, la alții nu se dă. Nu ni se dă hrană nici astăzi. Noroc că la 12 dl. plot. Bălăneanu primește de la un rus din acest lagăr o gamelă de mîncare pe care o mîncăm împreună. După masă, mergem la baie și ne ridică toate rufele. Primim seara ceai pe care l-am vărsat nefiind dulce. Suntem mutați în altă baracă, cîte 100. am dormit pe scînduri goale, dormim la un loc cu plot. Bălăneanu și s.maj. Valachie. Ploșnițele ne-au mîncat toată noaptea, totuși baia ne face bine.

Așteptăm ceva mai bine. A fost un bombardament grozav pe la orele 10 spre direcția Franța.

5 nov.1944. O zi posomorită, primim ceai (apă fiartă) pe care o aruncăm. Înapoi în baraca friguroasă, fără foc. Sîntem adunați pe vînt și ploaie și ni se aduc la cunoștință diferite reguli de comportament în lagăr, sub sancțiunile pedepsei. Mîncare o singură dată pe zi. Alarmă aeriană în care fiecare vedem

salvarea noastră din captivitate. Primim masa pentru ziua de astăzi, cartofi cu zarzavat, cantitate puțină. Stăm degeaba în baraca friguroasă, nici o ocupație. Toți vorbim aparte. Jucăm un tabinet cu dl plot. Bălăneanu și sergent major Valachie.

Așteptăm masa pentru seară, în special pîinea mult dorită de toți, fiindcă de 5 zile mîncăm numai pesmeți. La ora 4 primim pîine, salam și margarină.

** Un jurnal inedit al unui prizonier de război român în Germania.* 23 august 1944-13 aprilie 1945. Iată un interval de timp care marchează destinul unui om care a avut neșansa să aibă soarta sutelor de mii de ostași români căzuți în mâinile sovieticilor sau, după 23 august 1944, a germanilor. Acest om a trăit până în urmă cu câțiva ani, depănându-și adeseori amintirile din prizonierat, în liniștitul și plăcutul orașel ale Careilor, cu acea sfătoșenie atât de caracteristică moldovenilor. A consemnat însă și în scris, într-un jurnal aflat în colecțiile Secției de istorie modernă a Muzeului Județean Botoșani, jurnal ținut aproape zilnic, avaturile sale din momentul în care a căzut în mâinile armatei germane și până în ziua în care a fost eliberat de către armata americană care înainta victorioasă în primăvara anului 1945 în Germania pustiită de război.

Asemenea însemnări sau notițe zilnice au mai fost publicate într-un număr impresionant pentru ultimele două războaie mondiale, în genere de oameni cu instrucție superioară, însă mai puțin obișnuit este cazul când acestea au fost consemnate de oameni cu diverse grade de subofițeri – rețin acum din memorie un jurnal de pe fronturile primului război mondial al unui caporal, V. Ciumbrudean, din Alba Iulia. Despre peripețiile neobișnuite de pe front ale bunicului meu din partea mamei port o amintire puternică, ostaș care a avut neșansa de a cădea rînd pe rînd prizonier în Italia și apoi în Rusia pe fronturile din timpul primului război mondial.

Sergentul-major Ștefan Toporaș, născut în fostul județ Tecuci, își exercita serviciul în Legiunea de jandarmi Rădăuți, care, în august 1944 a primit ordinul, ca în cooperare cu alți militari să oprească retragerea unităților militare germane din zona Ceremușului, unități care fiind superioare din punct de vedere numeric au reușit să blocheze câteva subunități românești ce au fost nevoite să se predea germanilor.

Calvarul militarilor români, în drumul prin Transilvania, Ungaria și Austria până în Germania supusă atacurilor aeriene anglo-americane, viața în lagăr, plină de privațiuni, ne sunt descrise cu o rigoare specifică militarului dar și deseori în pagini cu autentice virtuți literare. Crâmpoie din viața cotidiană a prizonierilor, dar și deseori referiri la evenimente politice ale vremii condimentează expozeul și ne îndeamnă la documentare ca să pricepem cadrul în care s-au desfășurat diversele aspecte menționate de acest jurnal al unui prizonier de război român în lagărele germane.

Rămâne să precizăm că după eliberarea din lagăr de către americani și cu toate insistențele acestora de a rămâne în vest, dorul de țară și familie l-au făcut pe fostul sergent-major să treacă, în septembrie 1946, ilegal, înspre zona sovietică a Berlinului și apoi, prin Cehoslovacia și Ungaria, după multe peripeții, care din păcate nu au mai fost consemnate, a reușit să ajungă în țară. Am rămas cu regretul (fostul prizonier fiindu-mi rudă apropiată) de a nu fi reușit să-l conving să-și completeze jurnalul cu această perioadă a vieții sale, după ce a ne-a adus în față pagini vibrante ale unei realități aspre din miezul evenimentelor din Europa celui de-al doilea război mondial.(n. n. - Octavian. Liviu Șovan)

Negoiul Românesc

Negoiul Românesc este un munte de natură vulcanică, în formă de con, înalt de 1.880 de metri, situat în centrul căldării Călimanilor. Masivul Călimani aparține lanțului eruptiv nou (neogen) care se dezvoltă pe o linie situată între Carpații Orientali și depresiunea Transilvaniei, între munții Bârgăului și Valea Mureșului. Ocupă o suprafață mare, cu păduri seculare de conifere și prezintă altitudini ce variază între 1.700 și 2.210 de metri (Pietrosul). Eruptivul nou a apărut pe o zonă de slabă rezistență, care a dus la scufundarea podișului Transilvaniei, la revărsarea lavelor și la ridicarea Tibleșului Călimanilor și Harghitei, activitate ce a început în urmă cu aproximativ 50 de milioane de ani în urmă și a continuat până în Cuaternar, adică până acum 10 milioane de ani. Întreg masivul s-a înălțat în patru cicluri majore de erupții, punând în loc mai întâi andezite cu amfiboli și sfârșind cu depunerea andezitelor bazaltoide și a bazaltelor. După formarea craterului, exploziile s-au repetat, reci, cu emanații de gaze, perioadă când s-au format zăcămintele de limonit și de sulf și timp când au apărut izvoarele de ape carbonatate și sulfuroase.

Gheorghe Bâgu

Deși am amintit în „Mărturisiri din întuneric” despre modul cum am luat contact și cum am cunoscut o echipă de luptători anticomuniști, revin și redau faptele așa cum s-au petrecut ele, în acea noapte de groază, de pe sinistrul munte Negoiul Românesc. Aici, în anul 1953 urmăream să stabilim, din punct de vedere calitativ și cantitativ, rezervele de minereu de fier, ce se aflora pe întreg vârful muntelui. Eram ajutați și îndrumați de inimosul și bunul nostru profesor de mineralogie de la Universitatea din Iași, Oreste Nichita. Când l-am cunoscut pe domnul Nichita, era trecut de 55 de ani și lucrase în acest masiv virgin, neatins de ciocan de geolog, mai bine de 30 de ani. Doctoratul și l-a dat cu „Eruptivul Nou din Orientali”, la profesorul Buțureanu, pentru care avea o deosebită stimă și admirație, un cult și o nelimitată recunoștință.

Noi eram tineri și nefamiliarizați cu terenul, în special cu petrografia lanțului vulcanic. El, stăpânit de generozitate și intenții bune, cu toată dragostea și fără a ne îndatora, ne explica și ne arăta o parte din tot ce a acumulat el într-o viață de muncă de teren și de laborator. Se ostenea să ne inoculeze și nouă dragostea și curiozitatea de cercetător geolog.

Prima dată când i-am auzit vocea a fost la telefon, îmi vorbea din Iași și mă ruga ca în ziua de ... la ora 6 dimineața să fiu prezent în gara Vatra Dornei. Să-mi iau hrană și îmbrăcăminte pentru o săptămână, de asemenea să nu uit ciocanul, busola și altimetrul și încheia: „să ne dea bunul Dumnezeu putere de muncă”. M-am prezentat la locul stabilit și l-am văzut, venise însoțit de asistentul său Pomârleanu. Era un bătrânel mic de statură, slăbuț, cu un fizic plăcut, cu părul încăruntit, cu sprâncenele stufoase, cu mustață neagră, ochi ageri și o gură frumos arcuită. Dantura perfectă. Am făcut cunoștință, apoi ne-a spus că astăzi vom merge pe jos

până la Gura Haitei, acolo vom poposi și vom dormi o noapte, iar mâine în zori vom urca către Negoiul Românesc. Pe mine m-a întrebat de unde sunt, unde am făcut liceul, ce profesori am avut la Universitate și multe altele. Ne-a vorbit în termenii cei mai elogioși de profesorii Ion Atanasiu și C. Motaș. A spus că Atanasiu este un mare geolog, un mare savant cunoscut peste hotare, este fiul lui Sava Atanasiu, cel care împreună cu Cobălcescu și Mrazec a creat Institutul Geologic, apoi despre Constantin Motaș a făcut risipă de superlative. Mi-a spus că am să fiu mândru și să o iau ca o binecuvântare dumnezeiască că am fost studentul unor titani. Am mers și am tot povestit, pe o pantă nu prea grea, vreo 20 de kilometri, până la Gura Haitei, unde am rămas până a doua zi, când ne-am îndreptat către Negoi. Deși ne găseam în luna iunie, în zona aceasta împădurită, mlăștinoasă și întunecoasă era răcoare, era chiar frig, încât am fost nevoiți să ne luăm flanelele. Urcușul a început să fie din ce în ce mai greu. Pe înserate am ajuns la acea stână la care urma să ne petrecem vara. Nici o pasăre și nici o vietate n-am văzut în tot timpul cât am urcat, peste tot liniște de mormânt. Soarele pătrundea greu prin cetina deasă de brad, așa că în amiaza mare aveai impresia că este noapte. La stână ne-am amenajat un fel de dormitor comun, am mâncat numai produse lactate și cum eram obosiți și într-o atmosferă curată, am adormit. În fiecare zi, domnul profesor ne trasa pe hărți perimetrele de cercetare și ne indica modul cum trebuie să colectăm probele, după zone și după caracterul petrografic, pe care apoi le descriam în prezența lui și le sigilam. În cele din urmă treceam lângă foc unde domnul Nichita ne povestea cum a luptat la Mărășești și în ce situație jalnică se afla țara noastră. Ne-a vorbit mult de I.C. Brătianu, pe care-l considera ca pe unul din cei mai mari și mai abili oameni politici pe care i-a avut România. După câteva zile au venit minierii cu administratorul, cu pături, șube și hrană, toate transportate pe samare, de către măgari și cai. Noaptea alături de moș

Nichita, așa cum îi spuneam noi, fără ca el să bănuiască, erau de basm. De câte nu ne-a vorbit el?! ... Avea cunoștințe în toate domeniile și știa pe dinafară aproape toate poeziile lui Eminescu și o bună parte din cele ale Veronicăi Micle. Cunoștea în amănunt, istoria românilor, istoria literaturii române și în special istoria atât de zbuciumată a poporului evreu, opera lui Shakespeare, filozofia lui Kant, Schopenhauer etc. Ne-a vorbit cu admirație și recunoștință de Kogălniceanu, Titu Maiorescu, Pârvan și Iorga. Totdeauna după o zi de alergătură, seara așteptam cu nerăbdare să vină timpul de preparare a sărbuștii (cartofi fierți în zer), când cu toții, mineri și geologi, ascultam cu interes lecția predată cu mult har și pe înțelesul tuturor, de bătrânul nostru îndrumător.

Într-o seară l-am rugat să ne spună versuri schopenhauriene scrise de Eminescu, ne-a spus și la toate ne dădea explicațiile necesare. Ne-a vorbit de „lucrul în sine” a lui Kant și de „voința” lui Schopenhauer și ne-a spus versuri de Veronica Micle: „Ce n-ar da un mort din groapă pentru-un răsărit de lună”. I-am spus și eu câteva versuri de Gh.Călinescu pe care le-a apreciat:

*„Oedip, bătrânul cu privirea oarbă
A fost pe rând iarbă, grâu, lalea,
gândac, omidă*

*Ș-acum e cărămidă
Din lutul lui Homer, rapsod bătrân
Ce știu de nu beau vin
Și dacă huma ce-mi lipsește astăzi
vatra*

Nu-i decât Cleopatra”.

Apoi am schimbat subiectul și mai mult de o săptămână, seară de seară, ne-a vorbit de istoria poporului evreu, de antisemitism, progromuri și nazism:

„Prima mențiune despre existența statului Israel există din anul 1230 înaintea erei noastre, scrisă pe o stelă egipteană, găsită în templul de la Teba. Regatul Israel a fost întemeiat de Saul și apoi cucerit de David, șeful tribului Juda, care îi stabilește capitala la Ierusalim, iar după David urmează Solomon cel înțelept, care

construiește marele templu al lui Iehova. Încep invaziile sirienilor și ale babilonienilor, sub Nabucodonosor, după care ținuturile evreiești sunt cucerite de către perși, care-i stăpânesc trei secole. În cele din urmă perșii sunt învinși de greco-macedoneni, ca apoi aceștia să fie bătuți de romani, sub stăpânirea cărora poporul evreu se răscoală și încep represaliile. Evreii sunt împrăștiați în tot imperiul. Mult mai târziu, prin anul 1100, urmează cruciații care trec prin foc și sabie totul și dau foc la sinagogi. În Europa feudală au fost persecutați de închiziție și izgoniți din Peninsula Iberică. Persecutați și omorâți în timpul progromurilor habsburgice și a Romanovilor până în anul 1917, când Anglia aprobă stabilirea în Palestina a unui cămin național pentru poporul israelian. Urmează nazismul și comunismul cu ororile lor cunoscute de toți.”

Am tot comentat noi istoria acestui popor atât de chinuit și asuprit, precum și apariția antisemitismului și a legionarismului până la plecarea profesorului. Cu o zi înainte de a pleca, deoarece începeau cursurile universitare, făcă ca în acea seară să ne mai facem sărbușcă, ne-a spus că pe vârful Dumitreleu, situat la circa 9 km de noi, a fost atacată o stână și i s-a luat toată brânza, cojoacele, câteva oi și doi măgarii. De unde știa el toate astea și cine l-a informat într-un timp atât de scurt a rămas un mister, o enigmă. Enigmă întărită și de faptul că n-a mai acceptat să întârzie nici măcar o oră. S-a grăbit, și-a luat asistentul și ne-a urat nouă celor ce am rămas, multă sănătate, noroc și spor la muncă. Încă un semn de întrebare a apărut atunci când eu m-am oferit să-l conduc până la ieșirea din jnepăniș și la despărțire mi-a spus: „Vezi cum vorbești și ai grijă cu cine vorbești”.

Până la acea dată se săpaseră trei galerii scurte pentru a proba minereul în viu și se cartase aproape tot perimetrul mineralizat. Ne-am urcat pe vârful muntelui și am privit în jur: totul era dezolant, jnepăniș încâlcit, nori grei acopereau cerul și amenințau, răcoarea

aspră a toamnei și pustietatea în care ne găseam ne arunca într-o maladivă melancolie.

Îngrozitor, în prima noapte rămași singuri în stână, pe când ciobanii își strângeau toate hârdaiele și ciuberele și se pregăteau să ne părăsească, stând noi lângă foc și continuând cu tradiționala sărbușcă, auzim câinii lătrând. Lătrau, se agitau și se repezeau gălăgioși la cineva necunoscut.

Dintr-un început am crezut că este vorba de vreun urs sau de un cerb răătăcit și numai ce vedem că apare în ușă un tânăr înalt și bine legat, cu o armă în mână și ne comandă: „În numele securității, toată lumea cu fața la pământ! Executarea!”. Toți ne-am lungit cu fața în jos, cu excepția maistrului minier Isopescu Adam, care le-a spus că este membru de partid, că el răspunde de toate lucrările miniere de aici și că poate da orice explicații.

- Cum, nu te culci? Culcat!

Și trage un foc de armă pe deasupra capului. Isopescu s-a speriat atât de tare încât s-a trântit peste cazanul cu zer și l-a răsturnat, așa că noi toți, inclusiv Isopescu, am stat aproape toată noaptea și ne-am murat burțile în zer. După ce ne-a ordonat să ne culcăm a pășit printre noi, ne-a spus să nu ne mișcăm, a lăsat pușca pe soba improvizată, ne-a pus pături în cap și a început să ne percheziționeze. Șeful lor a observat că a lăsat arma din mână și l-a dojenit:

- Ia arma-n mână! Nu lăsa niciodată arma din mână! Că într-o clipă un membru de partid de aici poate să ți-o ia și să te lichideze. Ai înțeles?

- Da, am înțeles.

În continuare ne tot întreba de unde suntem, unde este șeful nostru, ce căutăm în pustietatea aceasta, dacă vine securitatea pe la noi etc. Așa cum eram cu fețele-n jos și cu păturele-n cap, am răspuns la toate întrebările. La un moment dat ne-a spus să ne ridicăm și să depunem banii, flanelele, păturele și șubele lângă ușă. Aranjând noi tot ce el ne-a cerut, am observat că toată stâna era înconjurată de

mai mulți partizani și că au venit și cu câțiva măgari. Pe lângă ceea ce am depus noi la ușă, ei ne-au mai luat 80 de kilograme de dinamită și 90 de kilograme de brânză. Ne-au întrebat dacă am mâncat și le-am răspuns negativ. Atunci ne-au dat pe fereastră, fiecăruia câte o bucată de caș. În cele din urmă ne-au urat multă sănătate și întreg convoiul a dispărut în noapte, îndreptându-se către Pietrosul, către inima pustului. Noi am rămas muți, n-a mai vorbit nimeni până în zorii zilei.

Artificierul Voropciuc Alexandru ne-a spus să plecăm de aici că nu mai avem de ce sta. Ne-au luat îmbrăcămintea, alimentele, sculele, dinamita, ne-au luat totul. Hai să plecăm. Așa cum eram, dezbrăcați, am luat-o la fugă la vale și-n câteva ore am fost la postul de miliție. Milițienii încă dormeau, i-am sculat din somn și le-am explicat ceea ce s-a întâmplat. Ei au telefonat la raionul Vatra Dornei și cei de la Dorna au telefonat la regiunea Suceava, încât pe la ora 12 eram anchetați și întrebați de către întreaga securitate din Suceava. Declarațiile au ținut până s-a înnoptat și a început să plouă. Ne tot întrebau dacă nu am cunoscut pe vreunul și dacă n-am văzut la ei arme automate. Am răspuns că nu-i cunoșteam, că era noapte și n-am reușit să vedem ce fel de arme aveau, decât pe cel ce a pus pușca pe sobă. Până la urmă comandantul securității din Suceava a ordonat: „Mergem cu toții sus la stână, cu noi merg Isopescu Adam, Băgu Gheorghe și Popa Dan”.

Isopescu cânt a auzit că-l obligă să urce din nou a început să se tânguie și să se vaite și să spună că are șase copii, că-i bătrân, că i-au luat o pereche de bocanci cu două rânduri de tălpi și se ruga și implora încercând să nu se mai reîntoarcă la stână. Eu am stat și m-am gândit și am ajuns la concluzia că dacă refuz să merg se poate interpreta că am legături cu partizanii și moartea mă așteaptă, așa că am executat tot ce mi s-a ordonat. De asemenea, și minerul Popa Dan a urcat alături de mine. A început urcușul printr-o ploaie de

toamnă rece ce te pătrundea până la os. Securiștii cu pelerine cauciucate, cu pistoale automate, odihniți, urcau ușor, noi dezbrăcați, nedormiți de 24 de ore, obosiți, ni se părea urcușul un calvar. După vreo 12 kilometri de mers, când am ajuns la Stânca Pinului, într-o pădure deasă ca peria și într-un întuneric de grotă, am fost întâmpinați cu strigăte de junglă, cu fluierături și focuri de armă. Milițianul de lângă mine s-a culcat cu capul adăpostit la rădăcina unui brad, a scos pistolul, l-a încărcat și a încercat să tragă. Pistolul s-a blocat. Speriat a sărit și s-a pierdut în noapte. Ceilalți s-au pierdut și ei în grupuri și grupulețe prin desișul pădurii. Eu m-am tot târât pe burtă să-i caut dar nu i-am găsit și am mers înainte în necunoscut. A doua zi mi-am dat seama că am parcurs vreo 5 kilometri. M-am oprit, m-am rezemat de un brad și din când în când și destul de rar auzeam câte o împușcătură, dar foarte departe. Stând eu așa mi-a apărut în minte ursul. Aproape în fiecare zi, când efectueam prospecțiuni, am văzut vite rupte de urși. Odată apărută imaginea ursului m-a prins o frică de moarte și m-am hotărât să mă urc în copac, cu gândul că nu va da ursul peste mine. M-am chinuit mult până m-am urcat, apoi m-am aranjat pe o cracă cu spatele la tulpina bradului și am stat toată noaptea. M-a plouat și am tremurat de frig și de frică, timp în care am tot reflectat: oare domnul Nichita de ce s-a grăbit atât de mult să plece? De ce mi-a spus să am grijă cu cine vorbesc? Oare nu i-a cunoscut? Poate când noi toți eram plecați în prospecțiuni, el a rămas singur și o fi vorbit cu ei! Fiind într-un stress continuu și într-un echilibru de acrobat pe cracă, deși m-a plouat tot timpul și m-a udat până la os, deși aveam o a doua noapte nedormită, n-am răcit și nu m-am învolsăvit. Minune! Nici măcar nu am tușit! Vorba românului: „Nu-i da Doamne omului cât poate el duce!”. În zorii zilei, m-am coborât și m-am îndreptat către un pârau convins că acesta se varsă în Neagra, afluent al Dornei, de unde speram să mă descurc. N-am mers nici zece minute că am fost

descoperit de un milițian care m-a recunoscut, m-a văzut în ce hal arătam, totul era rupt și distrus pe mine, m-a condus la cortul lor, mi-a dat să beau lapte fierbinte, mi-a făcut o frecție, apoi pe o saltea pneumatică, acoperit cu o pătură am trecut în lumea viselor. M-am trezit târziu, într-un amurg splendid de toamnă în munți. Am cerut de la un paznic o salopetă și am luat-o la sănătoasa către Vatra Dornei, de unde cu un tren marfar m-am îndreptat spre Iacobeni, către locul unde mă așteptau cei dragi. Când m-a văzut soția în ce hal eram, nebărbierit, rupt și zgâriat peste tot, speriat și obosit a început să plângă și să mă roage să nu mă mai întorc în Călimani. N-am avut de ales, a trebuit să iau probele rămase la gura galeriilor, adică munca întregului colectiv de o vară.

După vreo două săptămâni ajutat de un coleg și doi oameni de teren, cunoscând drumul bine, am urcat în Negoiul Românesc de unde am luat probele. Am luat săcușorii cât am reușit de repede și ne-am chinuit până am depășit jnepănișul, apoi la vale am mers fără griji. Când am ajuns la gura galeriilor, de departe de pe Pietrosul, am fost reperați de către partizanii care strigau să-i așteptăm. Ne-am făcut că nu-i auzim și am plecat cu Dumnezeu înainte până la Vatra Dornei, de unde am luat trenul și ne-am oprit la București la laboratorul de analize chimice și mineralogice.

De acum înainte, timp de zece ani, nu s-a mai lucrat în Călimani. În acești zece ani m-am văzut aproape trimestrial cu domnul profesor Nichita cu care am colaborat și publicat o serie de lucrări.

Mi-a făcut mare cinste și bucurie faptul că m-a acceptat drept colaborator. Între timp, fiind la o analiză a muncii la Suceava, l-am întâlnit pe tovarășul Carcea, vicepreședinte al sfatului regional și responsabil cu problemele geologice și găsiindu-l la un moment dat singur, l-am întrebat ce se mai știe de cei ce ne-au atacat la Călimani. El mi-a răspuns că au fost prinși, că erau dezertori din armată și că au fost executați.

După zece ani ne-am reîntors în Călimani având în frunte pe tovarășul ministru Almăjan Bujor, care văzând muntele roșu a spus că totul este minereu. Deși noi, destul de timid încercam să-i arătăm realitatea, el o ținea înainte cu marele zăcământ de fier și sulf.

S-au investit bani mulți, s-a construit un drum asfaltat de 40 de kilometri, s-au construit cabane, case de oaspeți, cantine, băi etc. și s-a mai lucrat încă 20 de ani, timp cât se întocmeau documentații care, fără nici o exagerare, cântăreau câteva tone. Tot felul de ingineri cu patru clase au propus derocarea Negoiul Românesc până la zăcământ. Au tot derocat ani de-a rândul până s-a ajuns la nivelul considerat de ei util, dar n-au găsit mai nimic. Bani aruncați în zadar timp de două decenii.

Astăzi nu mai există Negoiul Românesc, există doar un trunchi de con enorm, despuiat de vegetație, sterp și stâlcit de buldozere și excavatoare, înconjurat de cabane rămase în paragină, dărâmate, fără geamuri și pustii. Nici huhurezii nu vor să se cuibărească în această singurătate, în acest peisaj dezolant, opera marelui nostru ministru Bujor Almăjan.

Istoria Liceului "Mihai Eminescu" Botoșani (10)

Mihai Matei

În luna august 1923, a fost organizată, la nivelul orașului Botoșani „Expoziția școlilor secundare”. Despre valoarea lucrărilor prezentate de Școala secundară de fete gradul II, în presa locală s-a afirmat că *„mulțimea lucrurilor expuse, varietatea lor, luxul orbitor în care pluteau, încântă ochiul și dezmiardă privirile. Broderiile și cultucele fiind executate cu desene minunate alese, au trecut marginile unei școli secundare, atingând culmile unei școli speciale”*. Era acum, ca de atâtea ori, rodul muncii pline de dăruire și rafinată pricepere profesională a maestrelor de lucru Netty Adam și I. Sadoveanu.¹⁴²

Și în acest an, s-au organizat mai multe excursii cu elevele, în vacanța de Paști, la Chișinău, și în mai, la Cernăuți, apoi în vacanța mare, o excursie de 15 zile, pe itinerarul Tg.Ocna, Tg.Mures, Cluj, Oradea, Arad, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Pitești, Curtea de Argeș și Constanța. O tabără școlară la munte s-a amenajat, pentru prima dată în Școala din satul Iacobeni-Suceava, cedată pentru acest scop, cu fondurile proprii ale unității botoșănene. Aceasta experiență bună va fi de acum mai frecvent repetată.

În cursul anului școala a fost inspectată de N. Popea, inspector șef al regiunii, de I. Mitru, inspector general, de G. Manoliu, inspector școlar de specialitate. De asemenea, au fost prezente în cotrol inspectoratele Evolceanu și Bîrsan.¹⁴³

În prima parte a anului școlar, în 1922, la Botoșani, are loc un important concert simfonic al Societății muzicale „George Enescu” din Iași. M. Gr. Poslușnicu, remarcabilă personalitate a vieții muzicale locale și naționale, consemna în presa locală despre acest act următoarele: „Singura femeie violonistă și membră a Societății muzicale «George Enescu» e o concetățeană a noastră, d-

șoara Vasiliu, una din distinsele eleve a d-șoarei Elena Manu, profesoară la Liceul «Carmen Sylva» din localitate”.¹⁴⁴

Un rol important în formarea gustului muzical al botoșănenilor l-a jucat Societatea muzicală „Armonia”, înființată în 1883, care din anul 1887 înființează și o școală de muzică instrumentală și vocală, cu scopul de a pregăti viitoare cadre de interpreți. Societatea filarmonică „Harfa” va da primul concert, pentru botoșăneni, la 30 martie 1923, ea fiind formată din muzicanți profesioniști, ce iubeau asemenea manifestări și realizau acest lucru fără stimulente materiale.¹⁴⁵

După susținerea examenelor de corigență și cele particulare, la 22 septembrie, potrivit Regulamentului, s-a deschis noul an de învățământ 1923-1924; în cursul inferior, pe lângă cele patru clase bugetate au funcționat și patru clase paralele extrabugetare (erau o continuare), întreținute pe cheltuiala Comitetului școlar. Tot mai mulți părinți își dau odraslele la școli superioare; era cerința timpului, a renașterii spirituale, generate de Marea Unire.

În mediul rural, învățătorii erau principalii factori de cultură care, împreună cu preoții și notarii satelor, formau nucleul intelectualității din acest mediu. Modernizarea dorită după Marea Unire a reclamat eforturi precumpănitoare, fără precedent în plan cultural. Explozia de entuziasm declanșată de marele act împlinit în 1918 a dat contemporanilor convingerea că începe o nouă epocă. Lucian Blaga a avut chiar senzația că, prin actul de la Alba-Iulia, s-au pus „temeliile unui alt timp”.

Modernizarea de care avea nevoie societatea românească nu era posibilă numai prin legiferarea reformelor social-economice; era imperios necesar de a satisface deplin și domeniul cultural, de

care atârnavau, de fapt, toate manifestările colectivității.¹⁴⁶

În vederea asimilării noilor provincii cu numeroasele lor populații minoritare, guvernul român a inițiat strategii culturale și educaționale. C. Angelescu, ministru al educației în guvernele liberale, a declanșat o adevărată „ofensivă culturală” pentru realizarea programului de unificare națională prin intermediul școlii. A urmărit, în paralel, extinderea rețelei educaționale și unificarea celor patru sisteme și tradiții cu cele existente în România Mare, lucru realizat de-a lungul unui proces derulat treptat. În 1922, ministrul Angelescu a desființat directoratele generale pentru învățământ și a creat în locul lor 16 districte școlare sau inspectorate regionale. S-a adoptat apoi o întreagă legislație (1924, 1925 și 1928) care a vizat modernizarea învățământului primar, secundar și particular. Scopul principal a fost crearea unui sistem de învățământ unic, uniform și centralizat. Rezultatele acestor măsuri au constatat în faptul că învățământul liceal din România era recunoscut ca unul din cele mai bune pe plan european, învățământul teoretic dezvoltându-se în paralel cu cel practic (din liceele agricole, industriale, comerciale, sanitare, școli de arte și meserii).

Și în presa botoșăneană din această vreme, intelectuali de prestigiu analizează, dezbat și pun probleme, cu privire la nevoia ridicării culturale a societății. Astfel, în articolul „*Mișcarea culturală din orașul Botoșani, după război*”, I. V. Luca, distins profesor și director al Liceului „Laurian” în „*Revista Modovei*”, din mai-iunie 1924, face observația că „*după masacrul mondial, două curente potrivnice au străbătut țara: curentul corbilor războiului sau a pescuitorilor în apă tulbure și contracurentul culturii. Acesta din urmă, încă slab, crește mereu și va trebui să fie biruitor*”. Profesorul face apoi aprecierea că „*tineretul școlar ia parte activă și demnă de laudă la această mișcare culturală, el fiind în primele rânduri la*

primirea luminii; darul luminii este cel mai mare și cel mai frumos dar al omului luminat”.

În analiza pe care o face și bilanțul pozitiv înregistrat de botoșăneni, profesorul consemnează înființarea cursului superior la Externatul secundar de fete, accesul tot mai frecvent al elevelor acestei instituții la bibliotecile existente, cum ar fi cea a „Cercului de lectură”, cu 10.000 volume, unde 70% din cititori sunt elevi; bibliotecile populare „Enescu” și „Avântul” au 9650 volume, în total, la care se adaugă 5000 volume la biblioteca „Laurian”-ului, care a reușit să renască după incendiul din 1917.¹⁴⁷

În această vreme, în colectivul didactic este încadrată, pe ore de limbă franceză, profesoara Gabriela Leornadescu, care era definitivă de limbă română și pedagogie la Școala normală de învățătoare „Despina Doamnă”. Despre această valoroasă profesoară va mai fi vorba și în paginile următoare.

S-au colectat, în continuare, fonduri necesare cumpărării unui local de școală, cât mai corespunzător. Astfel, sub patronajul D-lui ministru al instrucțiunii, dr. C. Angelescu, s-au organizat un ceai dansant în Saloanele Palatului administrativ, în ziua de 16 februarie 1924. S-a realizat, cu această ocazie, un beneficiu net de 40.458 lei, sumă depusă la bancă, în contul colector deschis. Alte două spectacole, în 12 aprilie 1924, prezentate pe scena Teatrului „Mihai Eminescu”, cu piesa „Cenușăreasa” (o feerie repetată), au adus în cont o sumă apreciabilă de 29.273 lei.

În vacanța de Paști, elevele cercetașe au făcut o frumoasă excursie cu vaporul pe Dunăre, de la Galați la Turnu-Severin, la Băile Herculane și apoi la București.¹⁴⁸ În luna mai, câteva dintre elevele cursului superior s-au prezentat la concursul organizat de Societatea „Tinerimea Română”, două dintre ele, Aurora Dohotaru, din clasa a VIII-a, și Livia Blebea, din clasa a V-a, au fost

premiat pentru lucrările de limbă și literatură română.

Statistic, rezultatele anului școlar au fost: înscris 505 – eleve; 393 au promovat, 84 au rămas repetente; 27 s-au retras și una a fost eliminată. Exigența colectivului didactic s-a manifestat, asigurându-se constant prestigiul câștigat de școală, cu rezerva noastră că numărul mare de eleve pierdute, într-un an, trebuia să determine noi strategii, căutarea și aplicarea de noi metode și mijloace pentru reducerea acestui fenomen, totuși, negativ.

În zilele de 6-9 iulie 1923, s-au desfășurat examenele pentru absolvirea cursului superior liceal. Pentru prima dată, președintele comisiei (formată din profesoarele școlii) n-a mai fost un delegat de la liceul „Laurian”, ci din unitate.

La 30 octombrie 1923, s-au făcut alegeri pentru Comitetul școlar, așa cum prevedea legea, organul de conducere acum ales avea, în mare, aceeași alcătuire nominală ca până acum.

În anul școlar 1924-1925, au funcționat 21 cadre didactice fără modificări esențiale în repartitia orelor. S-a introdus bacalaureatul, în locul examenului de absolvire a liceului, în consecință pentru clasele în lichidare s-a desfășurat la Iași, în ziua de 4 mai 1925, un ultim examen pentru absolvirea liceului. Un fapt deosebit în viața școlii l-a reprezentat participarea, la 11 noiembrie 1924, a elevelor cercetașe fruntașe, la serbările organizate pentru cinstirea momentului istoric al unirii Bucovinei cu Patria Mamă, manifestări ce au avut loc într-un cadru solemn la Cernăuți, în prezența Regelui Ferdinand I și a M. S. Regina Maria. Era perioada când economia țării, în ceea ce se va numi “decada brătenistă”, își încheia refacerea și stabilirea legăturilor de complementaritate cu teritoriile aflate sub stăpânire străină, până în 1918, și început accelerării dezvoltării, în condițiile consolidării statului național unitar.¹⁴⁹

La începutul anului de învățământ, s-au înscris 477 eleve și au promovat, la sfârșit, 394; au rămas

repetente 56 și s-au retras un număr de 27. Din nou, 83 eleve au fost pierdute din școală. Un motiv serios era lipsa mijloacelor financiare ale familiei. De aceea, ministerul a și acordat 10 burse, a 4000 lei fiecare, elevelor merituoase și lipsite de mijloace suficiente pentru continuarea studiilor. La rândul său, Comitetul școlar a acordat și el 4 burse a 2000 lei fiecare. Bursele s-au oferit în urma susținerii unui concurs ce s-a ținut în zilele de 25-27 septembrie 1924, așa procedându-se și în continuare. Școala a funcționat în acest an cu 12 clase de eleve, din care 8 bugetare și 4 (cele paralele, de la I-IV) extrabugetare.

Unitatea a fost controlată, frontal și pe discipline, de mai multe ori. Au făcut inspecții exigente domnii G. Manoliu, I. Mitru și N. Longinescu.

În acest an colectivul didactic și-a luat rămas bun de la distinsa lor colegă, Elena Manu, cadru didactic profund atașat profesiei și școlii. Cu migală, talent și măiestrie a pregătit și dat vieții zeci de eleve; a făcut performanță, încântând, atât ea cât și discipolele sale, publicul botoșănean, prezent la spectacolele într-un oraș „muzical” cum era supranumit Botoșaniul.

Elena Manu s-a retras la pensie, discret, mulțumită de ceea ce a făcut, fiind regretată de colegele și elevele școlii, de toți intelectualii care au cunoscut-o și respectat-o. Despre personalitatea sa munca și rolul în cadrul colectivului și a vieții spirituale a orașului va trebui să se mai scrie.¹⁵⁰

În vacanța de vară a acestui an, s-a schimbat și conducerea școlii. În locul profesoarei Netty Adam a fost detașată, de la Constanța, profesoara Natalia Mătescu, specialitatea geografie și istorie, numită directoare, cu data de 1 august 1925. A condus bine școala timp de 4 ani, după care se întoarce (în 1929) la Constanța. În timpul ei s-au cumpărat cele 2 localuri de școală: Casa Văsescu (de pe actualul pietonal al Unirii), unde a funcționat internatul, și localul din Bulevardul

Eminescu, Casa Manole (actualmente Casa Corpului Didactic).

Analizând mișcarea cadrelor didactice de la Școala secundară de fete gradul II, din Botoșani, pe perioada 1887-1922, observăm că cele mai multe au fost numite la absolvire, transferate ori detașate, din mari centre urbane, precum Iași, Constanța, București, Cluj, Chișinău etc. și s-au transferat și detașat, de asemenea, în centre importante ca Piatra Neamț, Galați, Bârlad, Craiova, Suceava etc. Acest lucru justifică, încă odată, valoarea pe care o avea școala din Botoșani, interesul permanent manifestat de către inspectoratul școlar și Ministerul

instrucțiunii pentru acoperirea principalelor discipline din planul de învățământ cu cadre de valoare. Mai toate cadrele didactice au fost definitive pe discipline și post, prin examene, iar la sfârșitul activității multe dintre ele au fost distinse cu ordine și medalii, acordate prin I. D. Regal.

Anul 1925-1926 aduce în încadrarea personalului ajutător o nouă secretară, deoarece Margareta Gheorghiu, care a deținut acest post din anu 1917, și-a dat demisia pe motive de boală, în locul ei fiind numită acum, de către Inspectoratul Școlar, Angela Bușilă, licențiată în drept (va funcționa până la 1 septembrie 1926).

Repartiția orelor la Școala secundară de fete gr.II, pe anul școlar 1925-1926:

Nr. curent	Numele profesorului	Obiectul	Nr. orelor	Observații
1.	Pr . Hrist. Deliu	religie		Completare „Laurian”
2.	Ana Ghermănescu	l. română, drept, filozofie, pedagogie	2	
3.	Cecilia Halunga	l. română, istoria artei		Completare la Școala Normală de Învățători
4.	Eugenia Nicolau	l. franceză		
5.	Maria Mascany	l. franceză, l. latină		
6.	Aglae Theodor	istorie	1	Detașată de la Constanța în locul d-nei Mihăilescu
7.	N. Mitescu	geografie	2	director
8.	Coralia Gheorghiu	geografie	0	
9.	Elena Răutu	științe fiz.-naturale	6	Completare la Școala Normală de învățători
10.	Elena Răutu	fizică, chimie	3	
11.	Eliza Ghiorghiu	matematică	3	
12.	Eugen Țimpor	matematică		Școala Normală de învăț.
	A. Filipescu	l. germană		

13.			4	
14.	Aspazia Chersin	desen, caligrafie	3	
15.	Netty Adam	lucru	3	
16.	L. Sadoveanu	aj. maistru lucru	3	
17.	Elvira Chiroiu	gospodărie	3	
18.	Adela Petroivici	gimnastică	4	
19.	Ad. Roznay	muzică	4	

Au existat 8 clase bugetare și 3 extrabugetare, numărul total al elevilor înscrise fiind de 461; dintre acestea, 362 au promovat, 81 au rămas repetente, iar 18 s-au retras. La examenul pentru elevele care s-au pregătit în particular s-au prezentat 52, dintre care 29 au promovat, 10 au rămas repetente, iar 13 s-au retras.

În timpul anului școlar, unitatea a fost inspectată de domnii Popea și Pericle Popescu, inspectori școlari.

Cel mai important lucru petrecut în acest an a fost cumpărarea, în luna

martie 1925, de către Ministerul Instrucțiunii, a Caselor Văsescu, din strada Belvedere (apoi I. G. Duca, în prezent pietonalul Unirii). Noul spațiu avea însă să preia numai câteva clase din localul închiriat în 1904, multe camere fiind mici, improprii pentru funcționarea unor clase mari de elevi; de aceea, acestea au fost amenajate pentru organizarea unui internat demult așteptat de părinți și elevi. Rămânea deschisă problema unui local de școală corespunzător.¹⁵¹

NOTE

¹⁴² „Revista Moldovei”, an.IV, nr.1,Botoșani, mai-iunie,1924, pag. 9.

¹⁴³ Gabriela Leornadescu, *op.cit.* pag.8

¹⁴⁴ I. Scurtu, *Caracteristicile regimului politic din România în perioada interbelică*, în „Studii și articole de istorie XLI-XLII”,1980, București, pag. 23

¹⁴⁵ „Viața Botoșanilor”, an II, din mai 2001; vezi și Ștefan Ciubotaru ”Monografia orașului Botoșani”,*op.cit.*, pag. 80

¹⁴⁶ Arhivele Naționale Direcția Județeană Botoșani, *Fond Liceul „Carmen Sylva”, Registrul de inspecții (1927-1937)*, fila 1

¹⁴⁷ Camera de Comerț și Industrie Botoșani, *Starea economică și Rportul de activitate pe 1927*, Tipogreafia Saidman, 1927, Botoșani, pag. 99

¹⁴⁸ .I. Scurtu, *Domnia Regelui Ferdinand (1914-1927). Studii și articole de istorie*, 1993, București, pag. 103

¹⁴⁹ „Revista Moldovei”, nr.6,7,8, din anul 1927

¹⁵⁰ Mihai Manea, Bogdan Teodorescu, *Istoria Românilor*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, pag.257

¹⁵¹ Gabriela Leonardescu, *op. Cit.*, pag. 99

Data de 14 noiembrie 1882 a rămas în memoria generațiilor de botoșăneni, data când în urbea lor a fost inaugurată prima bibliotecă publică ce la început a funcționat în localul școlii Normale numărul 1 de băieți „Marchian”. Inițiativa înființării acestui nou locaș de cultură pe lângă cele existente (teatru, societăți culturale, liceu) a venit din partea lui Teodor Boyan (1834-1889), primar al Botoșaniului (1873-1884)¹ remarcat prin contribuții de preț la modernizarea

orașului, care în unele privințe mai păstra reminiscențe medievale.

El și-a susținut, cu argumente, propunerea în ședința Consiliului Comunal din 18 martie 1882 unde, la discutarea bugetului orașului, a propus să fie introdusă la cheltuieli și o subvenție pentru înființarea unei biblioteci publice. Cu toată opoziția unor consilieri, propunerea a fost admisă. Opozanții susțineau că „mai bine să se destineze pentru plata unui număr de sergenți de vil (meniți pentru paza orașului”²).

Pe statutul de funcțiuni au fost prevăzute trei posturi retribuite: bibliotecar, sub-bibliotecar și îngrijitor, iar cei 1.000 de lei alocați pentru funcționarea bibliotecii erau repartizați astfel:

- 580 de lei pentru cumpărarea de cărți;
- 300 de lei pentru legătorie;
- 120 de lei pentru plata îngrijitorului (câte 10 lei pe lună).

„Biblioteca comunei”, cum era denumită în unele documente, a avut ca prim bibliotecar pe V.C. Nădejde, învățător

și revizor școlar, autor al mai multor lucrări de geografie și viitor membru fondator al Ateneului botoșănean.³

Având în vedere că în vara anului 1885 se termina construcția proprie a Liceului „A. T. Laurian”, ministerul anticipează că Biblioteca comunei se va putea muta în această nouă locație dacă își va uni fondul de carte cu cel al liceului. La 21 octombrie 1885 Biblioteca comunei este strămutată în localul Liceului „Laurian” însă fără a fi constituită ca secție aparte destinată publicului larg.

În urma intervențiilor făcute la data de 12 martie 1886 Ministerul Instrucțiunii răspunde: „Biblioteca liceului e numai a liceului și ca atare nu poate fi pusă la dispoziția publicului”. În aceste condiții este de înțeles că, pentru o scurtă perioadă de timp, biblioteca publică și-a întrerupt activitatea. Pe de altă parte, în

sens evolutiv, putem deduce că, prin specificul ei, a fost mereu prezentă în viața spirituală a comunității, chiar dacă documentele de arhivă oferă puține detalii despre starea lecturii publice în intervalul de timp 1866-1904.

La 6 decembrie 1917, urma incendiului ce s-a produs la Liceul „Laurian” au ars și cele 30.000 de volume ale bibliotecii, precum și 2.000 de volume din biblioteca liceului.⁴

După război sunt semnalate diverse preocupări pentru refacerea fondului de carte prin donații din partea unor personalități (savantul Grigore Antipa

donează 2.000 de volume) iar numărul cititorilor a crescut la 2.368.⁵ În acest sens, ziarul „Clopotul” din 01.02.1945 consemna: *...„După bombardamentul hitlerist, tinerii botoșăneni au adunat din case părăsite, de sub ruine, de pe ulițe, de pretutindeni, cărți răvășite.”*

În această perioadă biblioteca a funcționat în:

- Localul Primăverii din Strada Armeană nr. 11.

- în casele Tălmăciu de pe Calea Națională nr. 275 (din 1943). Și-a schimbat denumirea după cum urmează:

- Din „Biblioteca comunală” în „Biblioteca regională”, în 1951.

- „Biblioteca raională”, în 1952 (urmare a noii împărțiri administrativ-teritoriale).

- „Biblioteca municipală”, în 1968.

- „Biblioteca Județeană” din 1974.

La centenarul din 1982, prin decret prezidențial, i se acordă titlul de Bibliotecă Județeană „Mihai Eminescu”.

În anul 2002, la împlinirea a 120 de ani de activitate, colectivul instituției a organizat un program de manifestări ce, pe bună dreptate, a confirmat că Botoșaniul păstrează tradiția unui oraș cultural iar biblioteca este un reper important în viața sa spirituală.

Centenarul Bibliotecii Publice Botoșani (1882-1982)

Insignă aniversară, dreptunghiulară, din tombac emailat (20,5x25,5), realizată în tiraj restrâns, la Monetăria Statului, din inițiativa Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” și a Comitetului de Cultură al Județului Botoșani. Tirajul insignei centenare conține exemplare din:

- tombac

- tombac cu email albastru

- tombac cu email roșu, galben și albastru. Insignele sunt prevăzute cu ac de prindere clasic, pe orizontală. Compozițional, macheta celor trei volume suprapuse ce alcătuiesc imaginea din corpul insignei, are dispusă pe cele trei părți vizibile legenda: BIBLIOTECA / PUBLICA / BOTOSANI / 1882 / * / 1982 / 100.

Luceafărul gravat între milesimi, pe coperta superioară, face legătura cu evenimentul (tema). Insigna a fost oferită oficialităților, personalului bibliotecii și participanților la manifestările ocazionate de această sărbătoare.

115 ani, Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani 1882-1997

Insignă din tablă ambutisată (φ 56 mm) editată de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Botoșani cu ocazia aniversării a 115 ani de la înființarea bibliotecii publice din localitate. Textul din titlu este dispus circular, în culoare albastră și pe trei rânduri orizontale pe culoare roșie. Fundalul câmpului de culoare gri-deschis.

Tirajul limitat a fost realizat de o firmă locală. Insignele de acest fel (ce urmează a fi prezentate) au o destinație a momentului (festiviste), au loc în colecțiile tematice, dar pentru adevăratele „jurii” nu aduc un aport substanțial la punctajul final.

Biblioteca „Eminescu” Botoșani Fond Ion C. Rogoianu 19-20 decembrie 1997

Insigna realizată prin același procedeu ca la cea prezentată anterior, având ca scop marcarea în timp a fericitului moment din activitatea instituției când, la data menționată, se pune în circuitul public valoroasa donație de carte a generosului bibliofil și om de cultură Ion

C. Rogojanu. Dacă la început donația cuprindea 3.000 de unități de bibliotecă ce includea majoritatea edițiilor operei eminesciene, azi numărul unităților s-a dublat, fiind diversificat (acte, tablouri, medalii, C.P.I etc.)

Textul din titlu, în culoare albastră este dispus circular și orizontal în câmpul insignei ce are culoare gri. Tiraj necunoscut, inițiat de donator și instituție în calitate de donatar.

„Luceafărul”

120 de ani de lectură publică la Botoșani 1882-2002

Aniversarea a fost marcată de o serie de manifestări cultural-științifice derulate în cadrul instituției sărbătorite cât și la Ipotești. Evenimentul a prilejuit editarea unei insigne realizate pe plan local. În câmpul de expunere este redat „Luceafărul”, după lucrarea pictorului Sabin Bălașa, pictură murală realizată în 1978, în holul central (sala pașilor pierduți) al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. În creația sa, artistul a fost inspirat de versurile:

„Și din adânc necunoscut/ Un
mândru tânăr crește”

(M.
Eminescu,
Luceafărul
).

Pe fondul culorii albastre din câmpul insignei, circular în alb este dispus textul ce indică editorul și momentul aniversar: *Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” 1882 – Botoșani – 2002.*

Insigna⁶, în tiraj de 50 de exemplare a fost distribuită participanților la manifestări și unor utilizatori fideli. Pentru aceeași manifestare aniversară s-a propus un al doilea proiect de insignă. Cu același text, dispus circular, având ca limită interioară un cerc cu $r = 21$ mm, este redată central efigia lui Mihai Eminescu, după lucrarea unui artist anonim, amplasată pe un suport artizanal din aluminiu⁷. Insignă fără tiraj finalizat. Exemplarul de probă, în colecția semnatarului.

Inaugurarea Cabinetului de numismatică și filatelie al Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” Botoșani

Urmare a preocupărilor permanente pentru diversificarea serviciilor puse la dispoziția utilizatorilor, la 1 decembrie 2006, conducerea instituției a pus în circuitul public secția sus menționată.

Ca locație, a fost amenajat, în conformitate cu cerințele specifice, la Secția de împrumut carte pentru copii, în clădirea „Nord - Proiect”, fosta Cameră de Comerț și Industrie Botoșani (înființată la 18.08.1868)⁸

În prim-plan, într-un oval este redat portretul poetului Mihai Eminescu, suprapus peste imaginea instituției citate,

obiectiv arhitectonic, înscris în lista monumentelor locale.

Textul, dispus circular, evidențiază denumirea instituției editoare, a secției inaugurate și a zilei naționale a României. Tirajul de 10 exemplare numerotate a fost realizat de firma locală S.C. NELYCOM S.R.L. Botoșani și a fost oferit participanților la momentul inaugural.

Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani. Sfințirea Cabinetului numismatic 23 octombrie 2007

În conformitate cu tradiția și practica creștin-ortodoxă, la data mai sus menționată a fost sfințit spațiul celei mai tinere secții a instituției. Ceremonia religioasă a fost săvârșită de preotul militar Ștefan Grădinaru de la Capela Garnizoanei Botoșani.

Câmpul insignei prezintă imaginea domnului Iisus Hristos cu semnul binecuvântării, peste care este scris un pilduitor îndemn pentru credincioși:

*„Sfat bun
Totdeauna lucrul tău
Să-l începi cu Dumnezeu
Unde-i El cu darul Său
Nici un lucru nu e greu”*

Tiraj de exemplare 15 exemplare (numerotate) a fost oferit participanților la ceremonie.

**Un militant pentru Marea Unire
Poetul botoșănean Artur Enășescu
(1889-1942)⁹**

La împlinirea celor 65 de ani de la moarte, Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani a editat o insignă comemorativă pentru militantul umanist Artur Enășescu. După ce a avut statutul de combatant în primul război mondial, luptând la Măgura Cașinului, a condus în 1918 săptămânalul botoșănean „Îndrumarea”, unde, în mai multe articole argument își face cunoscută pledoaria

pentru cauza Marii Uniri.

Poetul a fost omagiat la 01 decembrie 2007, în cadrul manifestării organizată de instituție prin Cabinetul de Numismatică și Filatelie. Cu acest prilej, tirajul insignei, de 10 exemplare a fost distribuit între participanți.

Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani

125 de ani de lectură publică

1882 – 2007

Fericit prilej pentru instituție, ca în cadrul manifestărilor ocazionate de aniversare să editeze și setul de 4 insigne.

Câmpul central al insignei prezintă bustul poetului după cele 4 fotografii cunoscute în varianta setului de C.P.I. editate de revista „Convorbiri didactice” din Bacău, publicație coordonată de prof. Mihai Semenov. Bustul poetului este suprapus actualului sediu central¹⁰ al instituției.

Textul din titlu este dispus circular și orizontal. Tirajul numerotat de 10 seturi a fost oferit unor participanți la adunarea festivă și unor colecționari. Tirajul a fost realizat de firma locală S.C. NELY-COM S.R.L. Botoșani.

Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani.

Ziua Națională a României

Sub acest
titlu, la 1
decembrie 2007,
Cabinetul de
Numismatică și
Filatelie al
Bibliotecii
Județene „Mihai

Eminescu” Botoșani a editat 3 insigne (set) ce fac trimitere directă la cele 3 date importante privind unirea românilor.

Mihai Viteazul (1558-1601) – Primul unificator (domn al Țării Românești (1593-1601), al Transilvaniei (1599-1600) și al Moldovei (1600).

În câmpul insignei este redat bustul¹¹ viteazului, sub care textul: „mai – 1600 – septembrie”, intervalul de timp cât a durat unirea celor 3 țări. Prin programul său politic și militar a întruchipat pentru generațiile ce i-au urmat, simbolul luptei pentru independență și unitate.

Alexandru Ioan Cuza (1820-1873) domnitorul Principatelor Unite (1859-1862) și al Statului Național România (1862-1866). În câmpul insignei este redat bustul lui Alexandru Ioan Cuza, „domnitorul Unirii”, cel care a avut sarcina istorică de a da viață cerințelor obiective legate de înfăptuirea Statului Național.

Poporul l-a așezat în Pantheonul istoriei naționale, alături de marii conducători, păstrându-l viu în memoria-i veșnică.

Ferdinand, Întregitorul (1865-1927), rege al României (1914-1927)

În câmpul insignei este redat bustul regelui Ferdinand I. Sub bust este menționată data de 15.10.1922, când în Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia a avut loc încoronarea Regelui și a Reginei Maria. Pe coroana regală din oțel a lui Carol I (ce amintea de Plevna) au fost adăugate

însemnele
Basarabiei
Bucovinei
și
Transilvaniei,
simbolizând
actul
Unirii
tuturor

provinciilor istorice românești sub sceptrul aceluiași monarh.

Cele
3 insigne,
sub semnul
tricolorului
vin să ne țină
vie memoria
asupra
rezultatului
unui
îndelungat
proces

istoric, finalizat prin desăvârșirea statului național unitar din 1918, ce a deschis o nouă epocă în istoria României. Insignele au fost oferite și purtate pe piept de către expozanți și unii participanți la expoziția organizată în bibliotecă cu ocazia zilei naționale.

**Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu”
Botoșani
1 martie 2008 (Expoziție de mărtişoare)**

Insigna editată de Cabinetul de numismatică și filatelie, marcând aniversarea scriitorului Ion Creangă și prima ediție a expoziției de mărtişoare „Mărtişor 2008” în cadrul programului cultural „Sărbătorile primăverii”.

În câmpul insignei este redat bustul scriitorului Ion Creangă, copie fidelă a mărcii poștale (10 b) din emisiunea „Scriitori români” din 31 martie 1958 (L.P. 452). Textul din titlu este dispus semicircular și orizontal (în culoare roșie 1 Martie 2008). Merită de menționat faptul că în legătură cu data nașterii lui Ion

Creangă s-au lansat diferite supoziții (unele alimentate de scriitor) care, în final au fost lămurite¹² în lucrarea cu titlul „*Ion Creangă – Măștile inocenței. Viața și opera*” Editura Junimea, 2000, pp.39-49, aceasta fiind 1 martie 1839.

La umărul drept este asociat în imagine mărtişorul clasic, simbol al primăverii în şirul cronologic al sărbătorilor tradiționale românești. Tirajul numerotat al insignei (25 de exemplare) a fost oferit expozanților și unor colecționari locali.

**Insigna aniversară
„160 de ani de la nașterea poetului
Mihai Eminescu”**

În cadrul activităților din programul manifestărilor instituției ce-i poartă numele, la aniversarea sa din 15.01.2010, Cabinetul de numismatică și filatelie al Bibliotecii Județene, a editat insigna mai sus menționată.

Câmpul central al insignei prezintă bustul poetului în semiprofil spre dreapta, după portretul J. Tomas – Praga 1869. Pe banda circulară, în culorile tricolorului, este trecut editorul și data aniversară. Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani – 1850 – 15 ianuarie – 2010. Banda tricoloră (roșu, galben, albastru) face trimitere directă spre un segment din vasta sa operă (*Doina, Ce-ti doresc eu ție, dulce Românie, La arme*) care au aprins în sufletele românilor înălțătorul sentiment de dragoste față de neam și țară, în zbuciumata istorie a poporului român, sentiment ce nu poate fi ignorat sau oprit de trecerea timpului.

În scurgerea timpului, tirajul insignei va purta semnul recunoștinței și al considerației bibliotecarilor botoșăneni față de cel care, la 1 septembrie 1874 era numit director al Bibliotecii Centrale din Iași, unde, până la 2 iulie 1875 pune în ordine fondul de carte și achiziționează unele manuscrise și tipărituri rare.

Purtătorii insignei vor înflori în memoria și inima lor, imaginea

inegalabilului poet român, exponentul cel mai adânc al specificului nostru național.

Date tehnice:

Corpul metalic este acoperit de email;

Acul de prindere, dispus central, cu siguranță detașabilă;

Tirajul de 50 de exemplare a fost realizat de firma arădeană „Accesorii Prod” după macheta realizată și propusă de conducerea bibliotecii.

Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani

Omagierea lui Barbu Delavrancea

Îmbinare de lirism și observație realistă, sinteză a virtuților oratorice și plastice, opera de nuvelist și de dramaturg a lui Delavrancea se situează, în literatura română, printre cele mai de seamă de la răspântia veacurilor XIX și XX.

Editarea celor două insigne se înscrie în proiectul slujitorilor bibliotecii de a omagia clasicii literaturii române, cu a căror operă unitățile de bibliotecă formează fondul de bază al instituției. Insigna aniversară „150 de ani de la nașterea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea”. În tiraj limitat de 10 exemplare, numerotate, prezintă în oval bustul scriitorului după portretul¹³ cu cea mai mare frecvență în lucrările de specialitate.

În partea inferioară, cu text în culoare roșie, este trecută data aniversării „1858-11-04-2008”.

Insigna comemorativă

„90 de ani de la moartea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea (1918-29-04-2008)”

În tiraj limitat de 10 exemplare numerotate prezintă central bustul scriitorului, după marca poștală (2 L.) din seria „Scriitori români”, din 31 martie 1958 (L.P. 452).

Insignele realizate pe plan local au fost oferite unor utilizatori fideli și unor colecționari.

Insigna „173 de ani de la nașterea scriitorului Ion Creangă”

La aniversarea scriitorului din data de 1 martie 2010, Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani, prin

Cabinetul de numismatică și filatelie, a editat insigna mai jos prezentată.

Câmpul insignei prezintă bustul celui care a fost elementul de echilibru în triumghiul nemuririi: Eminescu - Creanga - Veronica (creația, iubirea, prietenia)¹⁴. Pe banda circulară este trecut editorul: Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani” și data aniversară: 1837 - 1 martie - 2010. În fața bustului este trecut numele și prenumele povestitorului și perioada de viață. „Ion Creangă (1837-1889).

Editarea insignei vine să întărească sentimentul de prețuire din partea bibliotecarilor pentru genialul autor de factură populară, a cărui operă inegalabilă a dat expresia bunului simț, succesivelor

generații.

Insigna a fost oferită unor participanți la a III-a ediție a Expoziției de mărțișoare, organizată la Secția de împrumut carte pentru copii a Bibliotecii Județene, când a fost sărbătorit și scriitorul, precum și colegelor bibliotecar, cu prilejul zilei de 8 martie 2010.

Corpul metalic al insignei (φ 22 mm.) este acoperit cu email transparent.

Acul de prindere, dispus central, cu siguranța detașabilă.

Știft de poziționare;

Tiraj: 50 de exemplare.

Insigna 162 de ani de la nașterea Veronicăi Micle

Închizând „a treia latură a triumghiului prieteniei”, Cabinetul de numismatică și filatelie al Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” editează, la

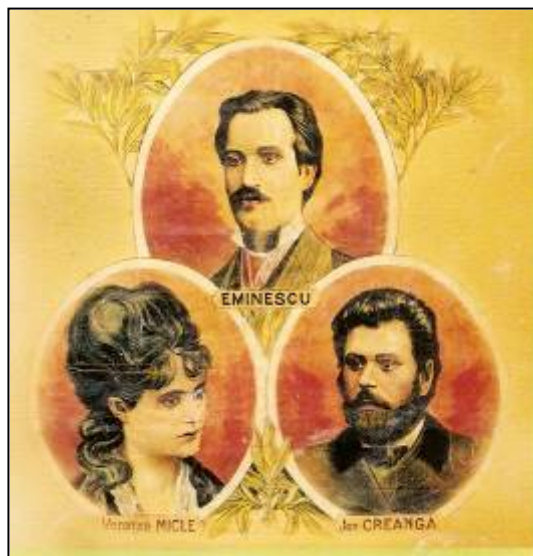
aniversarea poetei insigna alăturat prezentată.

În câmpul insignei este redat portretul muzei poetului, realizat în 9 iulie 1871, la Iași. Pe o bandă semicirculară, de culoare galbenă este trecut editorul: Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani. În fața bustului este trecut: Veronica Micle (1850-1889). În partea inferioară este menționată data aniversară: „1850 – 22 aprilie – 2012”.

Cea care adeseori a fost pe nedrept comentată sub diferite aspecte, la puțin timp după dispariția poetului și-a exprimat în opera sa recunoașterea iubirii și dincolo de viață: („Raze de lună. Lui” 16 iunie 1889 – V. Micle) În tiraj de 25 de exemplare, insigna a fost realizată de firma orădeană „Accesorii-Prod”. Diametrul: 22 mm. Acul de prindere cu siguranță detașabilă. Întregul tiraj a fost oferit colecționarilor.

În tiraj de 25 de exemplare, insigna a fost realizată de firma orădeană „Accesorii-Prod”. Diametrul: 22 mm. Acul de prindere cu siguranță detașabilă. Întregul tiraj a fost oferit colecționarilor.

Reproducere după afișul filmului Mihai Eminescu, Veronica Micle, Ion Creangă (1915). Filmul a fost realizat de Octav Minar, în 1914. Cu această imagine G.C.M.E Botoșani, la împlinirea celor 120 de ani de la trecerea în eternitate (2009) a celor 3 personalități ale literaturii române, a editat o insignă (din Buletinul Informativ nr. 22, din iunie 2009, p. 9).

NOTE

¹ Ionel Bejenaru „*Dicționarul botoșănenilor*”, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 57.

² Arhivele Naționale Botoșani, Fond „*Primăria orașului Botoșani*”, Dosar 14/1882, p. 92-93.

³ Ștefan Cervatiuc, în Revista „*Biblioteca*”, nr. 1-2

⁴ Ioan Mihai, Ioan Onofrei, Sorin Nistorică „*Istoria Liceului Laurian*”, Editura Axa, Botoșani, 2004, p. 79.

⁵ Cornelia Viziteu, Olga Lia Romanovschi. Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu” Botoșani. Monografie. 2002.

⁶ Cu aceeași imagine a fost realizat și un breloc.

⁷ De la fosta I.U.P.S. Botoșani.

⁸ Ibidem (p. 264)

⁹ Ionel Bejenaru, op. cit., p. 96-97.

¹⁰ Fostul sediu al B.N.R. (agenție, filială, sucursală) Botoșani, construit în 1928, a devenit sediul central al Bibliotecii Județene „Mihai Eminescu” Botoșani, din aprilie 2005.

¹¹ După gravura în aramă executată la Praga în anul 1601 de AEGIDIU SADELER.

¹² Constantin Parascan, „Eminescu și Creangă la Junimea”. Editura Timpul, Iași, 2002, p.21.

¹³ „*Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*”, editura Academiei R.S.R, București, 1979, p. 264.

¹⁴ Constatin Parascan – op. cit., p. 84.

